

Nemunas

Nr. 38
(887)

2013 m.
lapkričio 7–13 d.

Kaina 3,00 Lt



KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS



„Esfera Ensemble“ (Ispanija).

Laukiant aštuonioliktojo „Iš arti“ **4 p.**



* * *

Guli parke ant suolo knyga.

Ima lyti, o ji – benamė.

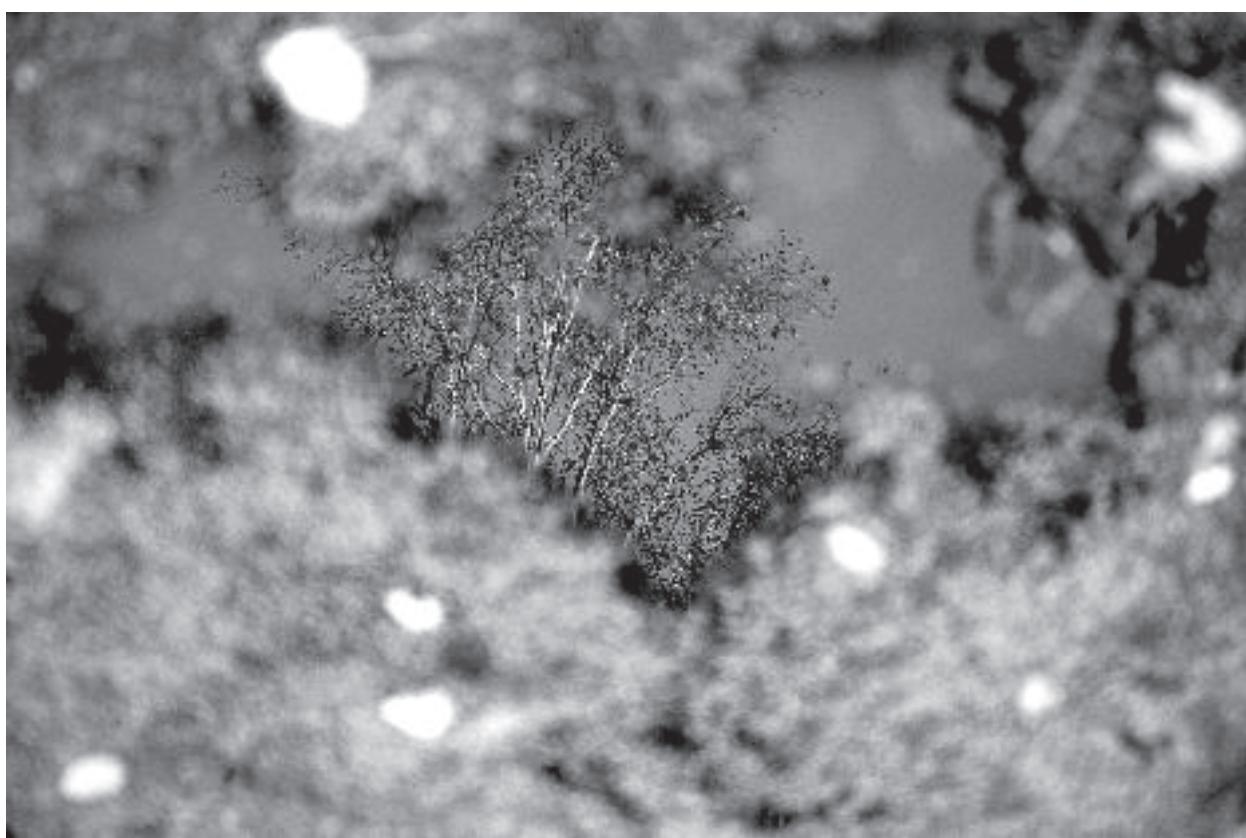
*Vėjo gūsis atverčia staiga
jos viršelį, tarytum amen*

*garsiai tartų, tačiau čia maldos,
rodos, niekas nesukalbėjo.*

*Jeigu lyti ilgai nenustos,
jeigu siautės beširdis vėjas,*

*aš išskleisiu virš knygos skėti,
ir galėsim pasikalbėti.*

Vladas VAITKEVIČIUS



Vilmos SEBEIKAITĖS iliustracija

Gražiausia Kaune – žmonės

Ši kartą mūsų svetainėje ypatingas svečias – Jo Ekselencija arkivyskupas metropolitas Sigitas TAMKEVIČIUS. Spalio 13 d., baigdamas Šiluvoje Marijos šventę, arkivyskupas pasisakė lapkričio 13-ają melsiąsis už savo gyvenimo dovaną, 75-ajį gimtadienį. Taip pat pranešė, kad, kaip reikalauja Katalikų Bažnyčios kanonai, jau yra parašęs laišką Popiežiui su prašymu atleisti iš pareigų dėl amžiaus.

Arkivyskupas mielai sutiko pabendrauti su mūsų savaitraščio skaitytojais, o mes, viešdami kurijoje, dar turėjome progą pasirožti tiek architekto Karolio Reisono projektuoto pastato vidumi, tiek pro jo langus atsiveriančiu nuostabiu Kauno senamiesčio vaizdu.

– Gerbiamas arkivyskupe, Jūs esate Kauno garbės pilietis. Šis statusas išreiškia miestiečių pagarbą ir pasididžiavimą asmeniu. O kas Jums yra Kaunas – kokių sentimentų jaučiate šiam miestui, jo bendruomenei? Gal ir konkrečiau galėtumėte išsakyti, kas džiugina mūsų mieste ir kokius skaudulius reikyt kuo greičiau „operuoti“?

– Kaunas man labai seniai tapo artimas. Pirmą kartą čia atvažiavau 1955 m. vasarą, birželį. Pamenu, einu nuo tilto katedros link ir girdžiu per garciakalbi giedant Jėzaus Širdies litaniją... Ta melodija iki šiol išliko atminty – visam gyvenimui. Tai buvo mano pirmieji žingsniai Kaune. Paskui – penkeri metai Kunigų seminarijoje, vėliau – kunigo tarnystė toliau nuo Kauno. Artimesnis ryšys su šiuo miestu vėl užsimiegė nuo 1969 m., kai man buvo atimta teisė eiti kunigo pareigas. Čia, Kaune, nelegaliai vedžiai rekolekcijas, konferencijas ir tuo metu susipažinau su daugeliu kauniečių. O dar artimiau – nuo 1989 m. vasaros, kai atvykau į seminariją. I Baltijos kelią važiavau jau iš čia. Per tą ilgą laikotarpį įaugau į miestą – jo džiaugsmui, rūpesciai ir bėdos tapo mano džiaugsmais, rūpesciai ir bėdomis. Daugiausia gražių žodžių pasakyčiau apie Kauno žmones – pažiūrą jų daug ir labai geru. Ir tie, kurie man talkina, ir su kuriais susiduriu lankydamas bažnyčias, parapijas. Jie tarsi užstoja negerumus. Nesu linkęs dejuoti. Čia būtų galima išskaičiuoti, ko trūksta miestui. Tačiau mane labiausiai liūdina gyvenimo pakraščių žmonės. Pilkuose jų veiduose iširėžę alkoholizmo ženklai. Suvoki, kad kartaais net padeti nebegali, nebent melstis, kad nežūtų savo bėdose. Bet tai – ne vien Kauno, o visos Lietuvos bėda. Norėtusi matyti daugiau giedrų veidų. Liūdesio ar vargo valandą pernelyg krintam į nusiminimą. Gal daug kas sakyti – bepigu jums, Ekselencija, nes nepatiriate vargo. Esu patyręs. Ir vargdamas nebūtinai turi būti susikrimtęs, nuliūdės. Tai – ne išeitis. Linkiu daugiau giedrumo ir vilties, nes be jos eiti per gyvenimą – blogai.

– Esate, nors ir ne dažnas, miesto kultūros ren-



Zenono BALTRUŠIO nuotrauka

ginį svečias, Jus galima sutiki ir teatre, ir parodos atidaryme, ir koncerte. Kokios meno šakos labiausiai traukia ir pailsina širdį?

– Daug kur esu kviečiamas ir visuomet noriu atsiliepti bei dalyvauti. Bet mano darbas, tarnystė riboja pasirinkimus. Vakarus dažniau praleidžiu ne teatre ar koncerte, o prie darbo stalo, kam nors ruošdamasis, rašydamas. Bet matau ir tai, kas vyksta mieste. Kaune daugybė renginių, kultūrinis gyvenimas tikrai turtingas, žmonės turi kur nueiti. Kad ir Pažaislio muzikos festivalio koncertai. Kasmet tūkstančiai kauniečių renkasi į juos. Vadinas, ieško atgaivos, o jų šviesūs veidai rodo, kaip muzika juos džiugina. Man patinka klasika, mégstu klausytis prof. Petro Bingelio vadovaujamo Kauno valstybinio choro, sakralinės muzikos koncertų. Tačiau, be jokios abejonės, daugiausia laiko skiriu knygoms. Tai vienareikšmiškai pirmoje vietoje. Skaitau religinius, teologinius veikalus, bet su liūdesiu turiu konstatuoti, kad aprépiu tik nedidelę dalį to, ką norėčiau. Dabar tie veikalai prieinami, jų daug, tik reikia spėti skaityti. O kadaise mašinėle perrašytus dalijomės...

– Buvote ilgametis „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“ redaktorius. Taigi spaudos reikali Jums nesvetimi. Kokiu būty pastebėjimų apie per kelis dešimtmečius pasikeitusių Lietuvos spaudą? Ar išlaikėme laisvęs išbandymą? Kiek mūsų spaudoje likę vietos krikščioniškos vertybės?

– Su žurnalistika susipažinau labai senai, 1972-aisiais, kai išties buvo labai nelengva rinkti informaciją. Dabarties žurnalistams norėčiau pa-linkėti atsakomybės! Anuomet mes taip pat sulaukdavome sensacingos informacijos, kompromitujančios tuometinius Bažnyčios ar Lietuvos priesus. Bet jeigu kildavo abejoniu dėl tokios informacijos teisingumo ir nebūdavo galimybės patirkinti, visi tie popieriai keliaudavo tiesiai į pečių. Norėjosi būti objektyviems, neperžengti ribos. Dabar daug straipsnių apie Bažnyčią, kunigus. Vieni rašo sąžiningai, kiti – nepasitikrinę ar naudoda-

miesi vienu šaltiniu. Anksčiau dar norėdavosi paaiškinti – manydavai, gal žmogus suklaudintas ar nesupranta situacijos... Kartą paprašiau žurnalistės susitikti ir apie tai pasikalbėti. Kai vėliau paskaičiau rašinį, supratau, kad padariau didelę klaidą. Išankstinis nusistatymas, nenoras išsiaiškinti ir apskritai tokis negatyvumas kenkia pačiai spaudai, radijui, televizijai, visai žiniasklaidai. O kad ieškome sensacijų ir dar jomis megaujamės – tai jau viršūnė... Laisvės išbandymo spauda neišlaikė, nes nejaučiant atsakomybės ji veda tik į akligatvį. Ap-skritai ši reiškinį, kai žmones dar ir traukia panašūs skaitalai, lyginčia su priklausomybe, kad ir alkoholiui. Jo žalą žmogus, ypač išsilavinęs, dažnai pukiai suvokia, bet trauka prie negatyvo – dar stipresnė. Žiniasklaida tuo naudojasi ir pataikauja skaitojui. Seku tiek internetinę, tiek rašytinę spaudą – pagrindinės temos pinigai, turtai, kriminalai, o į šviesius dalykus neatsigręžiama. Jei nėra krauko, skandalo – neįdomu. Vakar stebėjau: Rotušės aikštė pilna jaunimo, degina žvakutes „Už Gyvybę“. Tačiau spaudai tai neįdomu. Vertybino požiūrio labai mažai, jo aptinku krikščioniškoje, kultūrinėje ar vadinamojoje mažojoje spudoje. Man asmeniškai ar į vyskupiją ateina daug laiškų, kuriuose aprašomas vienas ar kitas gana skaudus atvejis. Liūdniausia tuomet, kai autorius nepasirašo – negali jam net atsakyti. Stebiuosi ir spudoje skaitydamas – kažkokia beletristiką: anonimas rašo apie abstraktų kunigą. Manau, turėdamas tikslą suniektinti ar sukelti diskusiją. Atvejus, kai išties reiškiasi blogis, nuodėmė, reikia įvardyti, rašyti objektyviai. O mes, vyskupai, kunigai, neturime laikytis teisuolių pozicijos. Mums turi būti nesvetima pasakyti „atsiprašome“.

Nukelta į 4 p.



4 Vyksmas

Laukiant aštuonioliktojo „Iš arti“

Prieš šią savaitę prasidėsiantį tarptautinį šiuolaikinės muzikos festivalį „Iš arti“ kalbamės su jo organizatore, kompozitore Zita BRUŽAITE.

— Kokias paslaptis išduosite, o ko dar neskelbsite, paliksite klausytojams?

— Išduosiu paslaptį (šypsosi) — festivalis pagaliau sulaukė pilnamestyčių, subrendo. Kiekvienais metais klausiu savęs: kokios naujovės, išskyrus kūrinių premjeras, išsilieja į renginių? Šiemet toks negirdėtas, iki šiol nebuvo yra tik vienas projektas — teatrinė intervencija, grupės „Operomanija“ parengta kompozitorės Linos Lapelytės opera „Geros dienos!“, kurią parodysime Nacionalinio Kauno dramos teatro Ilgojoje salėje. Kiti festivalio renginiai tradiciški: simfoninės, kamericinės muzikos koncertai didžiojoje ir kamerinėje scenose, muzikų susitikimai su klausytojais. Plėtosime kompaktinių plokštelių gamybos bei pristatymo tradiciją, tėsime ir tarptautinio aljanso „Tiltai“ renginius. Priminu, pernai vyko projektas su ukrainiečių kompozitoriais ir styginiukais. Šiemet planuojami panašūs Kristupo kvinteto koncertai su Marselio (Prancūzija) pūtikais. Atlikėjai drauge atliks lietuvių ir prancūzų kompozitorų kvintetus ir decetus (desimčiai skirtus kūrinius) Kaune, Klaipėdoje, paskui visi drauge koncertuos Marselyje. Nesuklysiu sakydama, jog toks prasmingas, nevienadienis projektas byloja apie ilgalaikius kultūrinius ryšius. Gaminame šio aljanso plokštelių tik, nespėjë jos „fiziškai“ pabaigti iki festivalio pradžios, pristatymise kiek vėliau.

— Tuomet plačiau papasakokite apie tradicinį muzikinį vyksmą, kuri suplanavote šiamečiam festivaliui.

— Festivalis vyks išprastu metu, lapkritį, kai turime laiko ilgiu pav-



„Esfera Ensemble“ (Ispanija).



„Quintette de Marseille“ (Prancūzija).

Gražiausia Kaune — žmonės

Atkelta iš 3 p.

— O dabar ar dar randate laiko rašyti — gal memuarus, dienoraštį?

— Kartą, rausdamasis archyve tarp išmesti skirtų brošiūrų radau pažįstama rašyse primargintus sąsiuvinus — vieną, kitą... Tai buvo arkivyskupo Liudviko Povilonio kruopščiai rašytais dienoraštis. Koks atradimas! Vėliau pasisekė aptiki ir daugiau sąsiuvininių. Šio įvykio paskatintas pradėjau rašyti dienoraštį apie tai, kas vyksta vyskupijoje, tarnaujant, o turėdamas laiko vieną kitą prisiminimą užrašydavau iš praeities, lagerio ar „Kronikos“ leidimo laikotarpio. Savo jubiliejui jau tikiuosi turėti knygą, gimusią iš šių dienoraščių. Ji vadinsis „Viešpats mano šviesa“. Tai Dovydo psalmės žodžiai. Tobuliu ar ne taip tobulai Jo šviesoje klostesi visas mano gyvenimas — gana vientisas, nulemtas tikėjimo, stengiantis viską atliliki sąžininkai. Neatidėlioju šio darbo, nes atmintis daug ką ištrina. Prieš kuri laiką iš „Kronikos“ leidimo tarpsnio išėjo maža knygelė „Tiesa išlaisvina“. Dabar viskas sugulė į daugiau kaip tris šimtus puslapių.

— Pasmalsausiu ir aš — ar knygoje galime tikėtis nelaukti atsivėrimų?

— Užkulisinio gyvenimo nebuvo, koks buvau, tokį mane ir matė. Taigi ir sensacijų nereikia tikėtis. Nebent mažiau žinomas pogrindinis gyvenimas sovietmečiu. Tačiau kai ką netikėto, manau, rasite (Ekselencija juokiasi).

— Gal dar kiek pakalbėtumėte apie tai, kokia šiuo metu apskritai Katalikų Bažnyčios įtaka visuomenės brandai? Kartu — ir apie savo nuveiktus darbus, ir apie tai, ko dar nespėjote.

— Ar Bažnyčios įtaka didelė, ar ne, vienareikšmiškai neatsakysi, bet ji yra juntama. Pirmiausia mes turime paveldą, ir čia jos įtaka, ypač kultūrinė, — didžiulė: tiek Lietuvoje, tiek ir visoje Europoje. To nepaneigsi. Dešimtmeciais žmonės mokyti mylėti, atleisti. Jei nebūtų diegtos šios vertybės, šian dien turėtume neįsivaizduojamai skurdesnę visuomenę. Jeigu dabar ji ir néra tokia stipri, kokia buvo tarpukariu (nes vieni žmonės yra arčiau, kiti laikosi nuošaliau nuo Bažnyčios ir jiems įtaka mažesnė), bet visgi summa summarum — ganėtinai didelė. Tačiau Europoje jau ryškėja tendencija izoliuoti Bažnyčią kaip sovietmečiu, o tikėjimą paversti privačiu reikalui. Štai, pavyzdžiu, Kaune, o tai pusė akivyskupijos, 50 proc. mokiniai lanko tikybos pamokas, taigi moralės pagrindus, tvirtesnius ar silpniesnius, visgi gauna. Tieka daug ir tokio sąmoningo jaunimo anksčiau neturėjom. Gal tik jo nematomė. Birželį Kaune vyko Lietuvos jaunimo dienos — policija neužregistruavo né vieno įvykio. Tai labai ryškus pavyzdys. Aišku, sunku prognozuoti

ateiti. Vyskupijos neturi visų reikiamų priemonių, aukso puodo, kaip kartais mėginama įteigtis, stiprios žiniasklaidos. Tačiau Bažnyčia — labai gyvybinga, ji remiasi ne tik žmonėmis, bet ir Viešpačiu, kuris sugeba veikti bet kokiomis sąlygomis. O kokie bus vaisiai — matysime.

Negaliu sakyti, kad savo darbus pradėjome vienai nuo nulio, bet beveik... Džiaugiuosi šiuo laikotarpiu. Kurija, jos atgavimas ir restauracija gali būti kaip simbolis, nors gal išoriškai labiau matomi tokie darbai kaip Šiluvos ansamblio sutvarkymas. Visai naturejom tikybos mokytojų, jų truko visoj Lietuvoj. I klases leidom klierikus. Reikėjo ieškoti naujosios evangelizacijos būdų. Dabar laikai pasikeitė — kyla nauji iššūkių iš Yankarų. Juos reikia suvokti ir pasirengti atlaikyti. Šiandienos žmogui svarbu ne tiek žodžiai, kiek liudijimai tų, kurie gali pasidalinti savo tikėjimo patirtimi.

— Pamažėle jau brendame į ramesnį ir tamsesnį metų laiką, paženklintą didžiuoju LAUKIMU. Ko palinkėtumėte mūsų skaitytojams?

— Netrukus pradėsim laukti Kalėdų. Gamta tarsi apmirsta, nurimsta, o žmogus ima ilgetis šviesos. Ir ta laukiama šviesa bus Betliejaus Kūdikis, Jo užgimimas. Labai noriu palinkėti visiems — ir nuoširdžiai tikintiems, ir tiems, kurie gal yra kiek toliau nuo Dievo, — savo gyvenime patirti VIEŠPATIES ŠVIESĄ. Ji mane paliebt labai stipriai, tad norėtusi, kad nušvietų ir kiekvieno mūsų tautiečio gyvenimą! Žmogus gali būti laimingas ne daug turėdamas, bet viduje puoselėdamas ramybę, džiaugsmą ir suvokimą, kad eidamas per gyvenimą gali daryti gera.

— Dėkoju už pokalbi.
Kalbėjosi Gražina Viktorija PETROŠIENĖ



karoti, nusiteikti susitikimams su įdomiais muzikais. Savaitę įrémins simfoninių kūrinių koncertai, kurių koncepcijos – išskirtinės. Nors „Iš arti“ vadintamas tarptautiniu šiuolaikinės muzikos festivaliu, labai norime, kad jo klausytojai atrastų savo muziką, kurios dar neišgirdo ir nepastebėjo. Pirmasis vakaras „Concerti“ ištisies turėtų pateisinti klausytojų lūkesčius – nemačiau panašios simfoninės programos, kuri sutelktų tiek koncertinio žanro kūrinių ir tiek koncertuojančių solistų. Tai ir pianistas Petras Geniušas, ir lenkų dainininkė Marcelina Russak su pirmąsyk Lietuvoje atliekamu impresionistiniu Witoldo Liutoslawskio kūriniu (kaip žinia, šiemet švenčiamas šio autoriaus šimtmetis); ir Atis Bankas iš Kanados, atlksiantis naują Vidmanto Bartulio Koncertą smuikui bei orkestrui, ir Rimantas Armonas, pirmąsyk Kaune pagriesiantis Anatolijaus Šenderovo Koncertą violončelei. Pastarasis kūrinas gavo trečiąją Geriausių 2012 m. kūrinių konkurso premiją (beje, toks pat apdovanojimas skirtas pernai mūsų festivalyje nuskambėjusiam V. Bartulio oktetui „Auksiniai angelai“). Galime pasidžiaugti, jog „Iš arti“ premjeros Lietuvuje matomas ir įvertinamos. Pirmojo vakaro pabėgoje klausysimės neoklasicizmo maniera sukurto Jeano Francaixa „Keturgubo koncerto“ fleitai, obojui, klarnetui ir fagotui, dar neatlikto Lietuvuje. Jį groti pakvietėme solistus iš Ispanijos – daug metų ten gyvenančią lietuvię fleitininkę Evą Sartatavičiutę ir jos kolegas pūtikus. Šios labai gražios muzikos pluoštą rengia Kauno simfoninis orkestras kartu su dirigentu Modestu Barkausku.

Baigiamajame koncerte KSO, diriguojamas Imanto Resnio, pristatys naują kompaktinę plokštteleę. Šiame albume-trilogijoje lietuvių kompozitorų kūrinius atlieka trys Lietuvos simfoniniai orkestrai: nacionalinis (LNSO), valstybinis (LVSO) ir Kauno (KSO). Retai pasitaiko, kad vienoje plokštteleje rastų vietas gana įvairi muzika nuo sunkiasvorio opusu iki „lengvo“ žanro, nuo dainos iki koncerto, simfonijos, proginių kantatos. Beje, ir iš šių koncertų pakvietėme solistų: Pranciškų Naruši (birbynė) ir dainininkus Liudą Mikalauską, Aušrą



Štraukos iš L. Lapelytės operos „Geros dienos!“.

atliks įvairių šalių autorių kūrinius, tarp jų – ir lietuvišką premjerą.

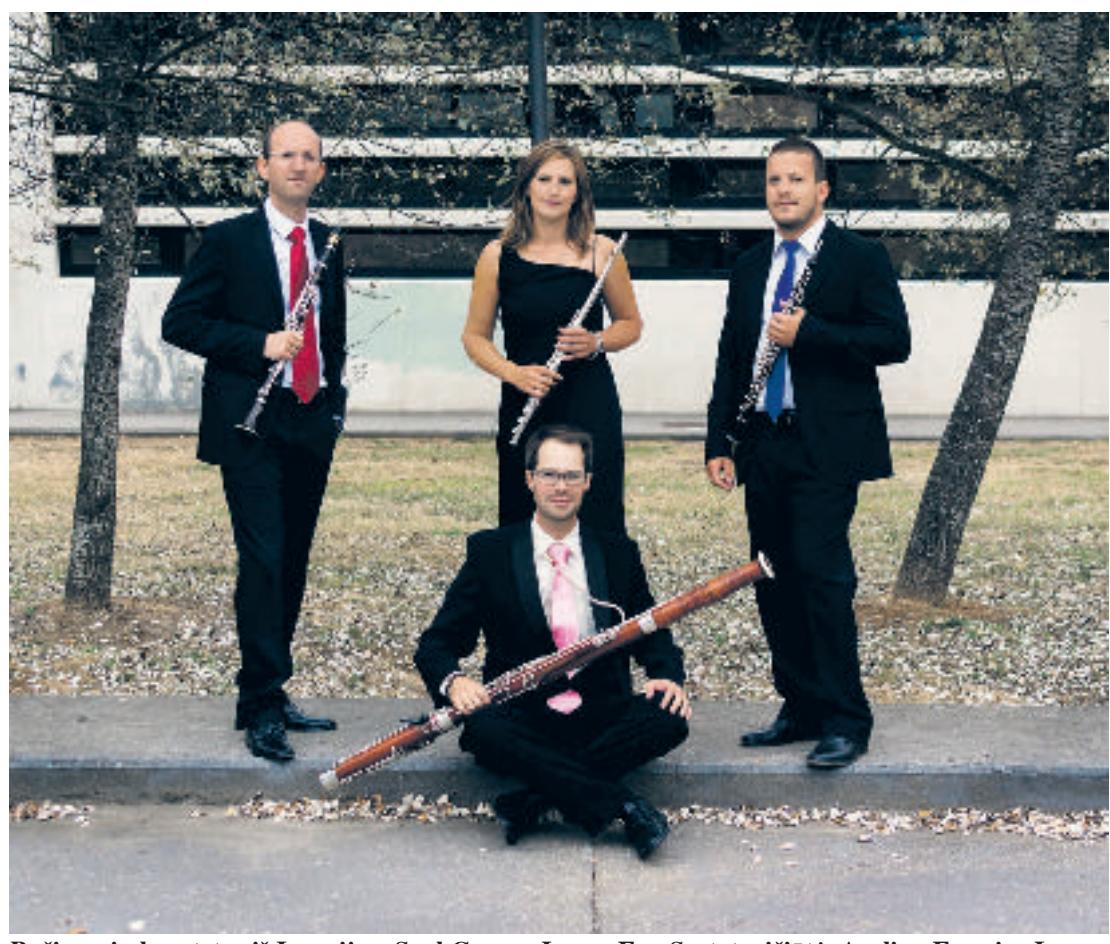
Beje, pastarasis duetas atsiveža garso dizaino menininką, tad jų programą ne tik girdėsime, bet ir matysime. Šiame kameriniame vakare klausymės Lietuvos kompozitorių sajungos skelbtą dainos balsui su pritarimu konkurso nugalėtojų – Jono Tamulionio „Vilniaus miniatiūros“ ir Antano Kučinsko „Ende des Zyklus“.

Ko gero, kameriniu (ir kiek netikėtu) būtų galima laikyti projektą „Lietuviškos muzikos karpiniai“; jis sietinas ir su šiemet minimais Tarmių metais (bet galima „nekabinti“ ir jokios antraštės). Šiam sumanymui įgyvendinti pasirinkti kompozitoriai, kurie savo muzikoje kūrybiškai ir šiuolaikiškai pasitelkia lietuvių liaudies muzikos tradicijas: V. Bartulis, Bronius Kutavičius, Algirdas Klovai, Z. Bružaitė, Giedrius Kuprevičius, Jonas Jurkūnas. Šeši akademinių muzikos kūrėjai pritaikys pasirinktą liaudies dainą M. K. Čiurlionio styginių kvartetui, prie kurio prisiėdės balto muzikos etnodainininkė Rasa Serra, multiinstrumentininkas Saulius Petreikis, DJ Marius Salynas ir videomenininkas Gintautas Velykis, garsą „užklosiantis“ lietuviškų raštų (staltiesės, karpiniai, medžio drožyba) vaizdais. Rengdami ši muzikinė-filosofinį projektą, daug diskutavome apie tapatybės išsaugojimą kosmopolitinėje erdvėje, tad nežinau, ar karpiniai ištirps miesto industrializacijos kadruose, ar išliks – tą klausimą palieku spręsti menininkui. Šis projektas neviensartinis – jį pristatysime ir V. Kasulio muziejuje Vilniuje.

Edukacinis projektas, skirtas jauniesiems miesto muzikams, Kauno muzikos mokyklų mokiniams, vyks M. ir K. Petrauskų muziejuje. Čia bus daug veiklos: šiuolaikinės muzikos meistriskumo kursai, kur profesionaliam muzikui (violoncelininkui Sauliui Bartuliu ar obojininkui Stasiui Kraujaliui) fortepijonu akompanuos moksleivis; pianistės Šviesės Čepliauskaitės paskaita apie interpretaciją, muzikologės Kristinos Mikuličiūtės parengta paroda apie kompozitorius Juozą Indrą ir Antaną Belazarą, skirta jų 100-osioms gimimo metinėms.

Tad tokio laukiamo aštuonioliktojo „Iš arti“...

Kalbėjosi Eugenija ŽAKIENĖ



Pučiamujų kvartetas iš Ispanijos: Saul Canosa Insua, Eva Sartatavičiutė, Avelino Ferreira Lopez, José Alejandro Valcarcel Moura.



6 Kūryba



Ineza Juzefa JANONĖ

akiu obuoliai prisipildė dangaus
jo tiek daug
jis visoks: švelniai žydras
svajingai švelnus
ir lyg žado netekęs
sustinges pasišaušęs grėslus
bei mišlingai nuščiuvęs gilus
o senelė dangaus erdvėse
užsiémus kasdien tuo pačiu
poteriauja
Dievui meldžiasi tarp debesų
kudakuodama šaukia vištasis
barsto lesalą kaip visados
jai maža jai ir vėlei maža
mergaičiukė tamsoj nesava
įsikibus jos delno dairausi aplink
nenumirk senelyt
niekados nenumirk
man dangaus erdvėse
pasilikti baugu
danguje šitaip giedra vaikeli
ir valkčio néra ant akių

vėsūs šešeliai užgulė pievą
prie ko jai glaustis
rudenę dieną
geltonos pienės
o ir purienos
kur pasidėjo
aš jūsų klausiu:
ko tyli paukščiai
zylös ir kielės
kosmoso ego
tveria ir novija
sielai įteigia
kad kūnas dieviškas
prie širdies glaudžia
meilę žadédamas
jos nešykštėdamas
ta pati mirksnį
pragarmén sviesdamas

nuobodis kojas iš lovos kelti
ir neiškelti
akis įsmeigus sienon vypstoti
nuobodis sienos
beminté ji
nuobodis siūlą adaton verti
gal prisašius reiks pasikartti
kur pasidėjo virvagalys
dar neįkaltas sienon kablys
vėlei tie rūpesčiai
smegenis gremžia
joti per dangų nebesiveršiu
bet Rosinantui esu pats sykis
kur ta arklidé
ir kuinas senas
jau įsigyt plieno šarvai
nors ir suraišioti
laikos tvirtai
priešų kariuomenė – avių banda
turiu įveikti dar šiandien ja

kam man ta laisvė
ji kaip nelaisvė
šnekink nešnekinęs
ji ta pati:
amžiais nuliūdus
lieka savy
o ir išvésus
drebančiom kinkom
jos nepralinksminu
glaustaus prie vilnos
kito žmogaus
tai kas kad svetimas
bet gal atjaus
tačiau jo vilna
man atšiauri
ir pasipūtus
nenuoširdi
ji susivélus bei murzina
pasibjaurėjus lieku viena

ilgesys pjauna
skverbias užgulęs
pro odos poras
i nuogą šerdij
iš lauko pienės
ir iš drabužio
pušyno kvapo
ar lietaus lašo
séduos ant kelių
tau mylimasai
suglaudžiam galvas
viens kitam svarbūs
lyg upė almam
o jis nutolina
vaizdą ši ryškų
su visais pojūčiais
knabę nuleidus
lieku išblyškus
prakeiktą ilgesį
plutom pašersiu
ant paties stogo
kojas užkelsiu
pragaro debesį
ant jo užleisiu
bet neiveiksiu
ir neprikelsiu

nuplikus žiurkė
jau ir apsenus
susiraukšlėjus
viską praradus
ką dar turėjo
drebanti žiurkė
kaip nesava
veizolais spigina
ji į mane
ką jai sakyti
kaip guosti ja
nuo jos paspruktį
man nevalia
didžiulę burną

Autorės asmeninio archyvo nuotrauka

savo pravérė
mane žiaumoja
po trupinėlių
darosi šalta
oras tirštėja
verčiau jau eisiu
sau pasakau
galbūt ir žiurkei
o kam daugiau

laikas susigūžęs bekūnės
gausiai perliejo kūną
jis akiplėša
ir juokdarys

kaip beglobis šešelyje tūno
atsiginti nuo jo negali
nemeluojantis laikas
ir meluojantis tau į akis

jis kaip katinas vizgina uodegą
tylomis užkalbėdamas
aukso kalnus žadėdamas
jauną kūną išaistrinęs
sunešios ligi skuduro

jį apžiojęs – kaip tigras – plėšriaus dantimis
i pakausi grėsmingai alsuodamas
atsikvėpti neduodamas

kol jis rietus ant galos visai pastatys
Šių išdėvą seną
jeigu reikalas spiria
myžalais dar pakrapins
savo gurklį pastatejės
pats kaip graužas
atminty pasiliks

kumštin suspaudžiau
ko dar viliuosi
ko dar sulauksiu

užmarštis mane laiko įsiurbus
taip nelygiai alsuoju
abejonės ir vėl abejonės
prisispaudžiau prie sienos
lyg ne ta
ne anoji

o lentynoj dvi taurės nuo seno

tebestovi
joms ant dugno né lašo
nors rašo ir rašo
kažką dvasioj
vis tiek neužrašo
ar many taip pat slypi
kai kas neužrašomo
sau pačiai ant kaktos
šiltą delną užklojau
ar čia aš
ar iš tikro čia aš
ta tikroji

šešios lento ir pjuvėnų sauja
šitaip baigias šviesiausias pasaulis
nesuprantamas ir neprieinamas
nepasiekiamas ir nepastatomas
kaip žiemkenčiai ant kojų po saule

jis kartojas iš naujo iš naujo nesugrižtantis
srūva gylsom nesiliaujantis kraujas
su viltim ir švelniausiais atodūsiais
meilės priesaikom jau atpažistamas
monotoniskas nesuvokiamai naujas
viskas tėsiasi sklandžiai tvarkingai
kol akligatvy amžiams įstringa
šešios lento ir pjuvėnų sauja
ar tai viskas ką suprasti turėčiau
kaip didžiausią duotybę
skirtą žmogui su jo siekiamybėm

pajūrio smėliu trinasi moteris
mygia taip stipriai
tarsi norėtų kailį nudirti
nušautam kiškiui
ir išdžiovinti
save – dar jauną – susigržžinti
smėlio grūdeliais per krūti braukia
rodos kad odą kiaurai nusmaukia
ši sproginėja paliaubų laukia
smėli ant delno



8 Kūryba

Stasys LIPSKIS

Anūkas

Dokumentinė noveletė

Vakarėja.

Maskvos gatvėse pamažu rimsta mašinų spūstys, akivaizdžiai daugėja žmonių. Vieni skuba iš darbų, kiti tempia pirkinių krepšius, bet vis tirštėja ir šiaip išėjusiuju pasivaikščioti.

Tokią pavakarę pasirodyti viešumoje ryžtasi ir Aleksandras Burdonskis, Rusijos armijos teatro režisierius, liaudies artistas. Tiesą pasakius, laisvas vaikas retai pasitaiko jo kasdienybėje. Spektaklių peržiūros, susitikimai su kolegomis, premjeros, priemimai, vakaronės – viskas srūva nenutrūkstamu srautu. Atokvėpio valandėlė vakare – tarsi fantastinė vaiduoklė... Bet net kai ji ateidavo, jis verčiau likdavo namie; ankstesni pasivaikščiojimai jo sieloje paliko ne vieną randą.

Argi malonu, kai tave, žingsniuojančią gatve, ijdėmė apžiūrinėja praeiviai? Ne, jis ne luošys, ne kuprius, tik nešiojasi vieną nenusikratomą naštą. Jis – Stalino anūkas... Pasaulyje gyvena ne vienas diktatoriaus anūkas ar šiaip giminaitis, Rusijoje – jis tokas vienintelis...

Anksčiau kai kurie praeiviai su dėkingumu nužvelgavo jį, išgirdavo pusbalsiu tariamas replikas:

– Žiūrėk, Stalino anūkas eina...

Kiti, nukentėjusieji nuo stalinizmo, patyrę gulgą siaubą, Aleksandram nužvelgavo negailestingai ir pikta, kartais netgi igeldavo pavymui:

– Žiūrėkit, diktatoriaus anūkas valkojas...

Ne, nemėgo jis pasivaikščiojimų. Verčiau jau likti namie, toliau nuo apkalbų ar įkyrių baksnojimų pirštų. Bet ir vienas būdamas negali užrakinti atminties klodą... Kad ir ką mąstytm, neišvengiamai vėl kliudyti ta pati biografijos faktą, dėl kurio pasivaikščiojimai gatve visuomet palieka skaudžių nuosėdų.

Kartais netgi kyla eretiškų minčių apie Rusijos visuomenės brandą. Jis ne sykį buvo Vokietijoje: ten Hitleris – jau praeitis, neisnyranti pokalbių horizonte. Kas kita – Rusija. Čia Stalino vardas – tarsi nuolat tikintis burtažodis. Vieniems jis tautų vadavas, kitiems – baisiausias diktatorius. Vos aprimsta aistros, tuo ir vėl pasipila nauji klausimai – gal šiandien jis reikalingas, gal jo idėjos prikeltinos ir prisimintinos?

Skaudžių akibrokštų Burdonskis patyrė ne tik Rusijoje. Gerai prisimena jau seniai buvusią viešnagę Italijoje – jį pakvietė kolega teatralas. Apsistoję viesbutyje, tikėjosi ramiai pailsėti. Kur tau... Vakare grįžančio į viešbutį jo jau laukė didžiulė paparacų minia. Juos Stalino anūko asmenybė viiliojo sensacinges kadrus... Aleksandru teko slapsytis, naudotis atsarginiu išėjimu. Apie ramų poilsį nė nesvajok...

„Šivakar, eidamas viena iš centrinių Maskvos gatvių, Aleksandras Burdonskis nejaučia ypatingo smalsuolių susidomėjimo. Gal iš tiesų jau užaugo jaunoji karta, gal pasikeitė jos dvasiniai kriterijai?

Aleksandras savyje krūpteli – į tėvų ir vaikų santykius verčiau nelisti. Prisimena: prieš keletą metų vos ne pusę pasaulio apkeliavo spaudoje publikuota jo vaikystės nuotrauka, kurioje jis stovi su senu mamos paltuku; drabužis persiūtas, bet užsagstymas likęs moteriškas...

Ne, vaikystėje jis nesivartė kaip inkstas taukuose. Ir niekada nekilė mintis bendramžių būryje išdidžiai pabrėžti išskirtinę savo biografią.

O dabar? Jau kaip anekdotas sklando nutikimas,

kai Maskvoje kelių patruliai sustabdė Kseniją Sobčiak, garsaus politiko dukrą.

– Ar jūs žinote, kas aš? – milicininkams rėkė politiko atžala.

Ne, Aleksandras augo kitaip. Ir kitaip formavosi jo gyvenimo principai. Jis ne itin vertina dabartinį jaunimą, nors, atvirai prisipažinus, malonu šivakar žingsniuoti Maskvos gatvėmis ir nejusti įkyrių žvilgsnių...

Pagaliau nėra ko skubėti daryti išvadas. Šitos auksinės taisyklos išmokė gyvenimas. Tai nutiko aštuonto dešimtmečio viduryje. Sovietų imperija byrėjo, klostėsi nauji žmoniai santykiai, iškilo kitos vertybės. Kartą teatre dirbantys buvę gulago kaliniai rengė susitikimą su meno žvaigždėmis. Pri mygtinai kvietė ateiti ir jį, Aleksandrą Burdonski. Jis bijojo, su siaubu galvojo apie linčo teismą. Kuo labiau atsisakinėjo, tuo atkakliau jį kvietė. Visgi po ilgų skausmingų apmąstymų nuėjo ir... nepasigailėjo.

Buvę kaliniai apsupo jį ratu ir nuoširdžiai pra bilo:

– Mes žinome, kad esate Stalino anūkas. Ir norime iš širdies pasakyti: jūs nekaltas dėl senelio pik tadaryscių. Gyvenkite ir ramiai dirbkite...

Iš susiaudinimo jis tąkart vos nepravirko. Buvo sukrėstas tokios laimingos atomazgos. Nelaukta kolegų pamoka liko visam gyvenimui.

...Vakarejančios Maskvos gatvėse vis daugiau vaikų. Vieni nepaleidžia mamytės rankų, kiti klau sinėja téčio, treti siautulingai mėgaujasi senelių meile ir, žinoma, atlaidumu. Gražūs jausmai, bet Aleksandras Burdonskis niekada jų nepatyrė. Ir nepatris. Jis davė sau priesaiką neturėti vaikų ir jos ištikimai laikėsi. Pratęsti kruvinojo diktatoriaus genus jam atrodė šventvagiška ir pasibaisėtina.

Džiaugėsi, kad tokį jo norą suprato žmona – lietuvių teatro režisierė Dalia Tamulevičiūtė. Ji, tiesa, labai mylėjo vaikus, giminių atžaloms visuomet priprkdavo dovanų, bet apie savus neturėjo kada galvoti. Visa jos sąmonė ir gyvenimas buvo užpildytas teatru. Dalia kūrė teatro-namų idėją, ir šiuose akademiuose neliko vienos vaikams.

Aleksandras ir Dalia mylėjo vienas kitą, bet jų santuoka keistai subyrėjo. Aleksandras liko ištikimas priesaikos žodžiams, pasakytiems Vilniaus metrikacijos skyriuje. I savo gyvenimą ir buitį jis daugiau moterų neįsileido...

Ir štai dabar Aleksandras Burdonskis žingsniuoją vakarejančios Maskvos gatve. Nebeslegia, nepriekaištauja praeiviu žvilgsniai, leidžia susikaupti ir mąstyti apie gyvenimą, kuris, nors ir pasiektos kūrybinės aukštumos, nesusikloste ypač palankiai. Vienoje televizijos laidoje Aleksandras savikritiskai pasakė: „Neturiu normalaus darbo, neturiu normalios šeimos, nieko neturiu...“

O kolegų kadaise juokais ištarta frazė „vienišas bevaikis našlys“ dabar prikibo kaip skaudžiai erziantis prielpas. Štai draugai pasakė juokais, ir pats Aleksandras sureagavo linksmai. Tačiau tie žodžiai kaskart itin skaudžiai atsiliepia sieloje.

Liūdniausia, kad niekas negali to paneigti. Viskas teisinga. Gal teisybė visuomet tokia – skaudi, gelianti, airinanti? Gal mums visuomet mieliaus dangstyti rožiniais ditirambais ir komplimentais, o žeidžiančią tiesą apeiti, apsimesti nebyliu ir ne regiu?..



Autoriaus asmeninio archyvo nuotrauka

...Aleksandras Burdonskis žvilgsniu rikiuoja gražius vakarėjančio miesto vaizdus, o mintys ir vėl krypsta į skausmingus savo giminės pasaulius.

Senelis

Anūkams senelius parenka likimas. Aleksandru Burdonskiui jis buvo ganėtinai žiaurus. Lemtis į jo biografiją įrašė Stalino vardą. Ir visam gyvenimui uždėjo sunkią naštą. Galima sakyti – kryžių, kurį teks nešti iki paskutinių dienų. Seneliui jis niekada nejautė jokių emocijų, giminiškos šilumos, pagarbios meilės. Stalinas buvo tarsi mumija, stovinti kažkur ten, aukštai, didžių valdovų tribūnose, nepasiekiamama ir neprieinama. Apie švelnų prisiglaudimą prie senelio rankos nebuvo nė ko svajoti...

Tiesą sakant, anūkas su juo niekad ir nesusitiko akis į akį. Tik porą kartų su tévais stebédamas karinius paradus matė iš tolo – diktatorių Stalina, stovintį Mauzoliejaus tribūnoje. Paskutinis susitikimas įvyko 1953-ųjų kovą. Tuomet Aleksandras mokėsi Tverės suvoroviečių mokykloje. Atėjo dėdés karininkai ir nieko nesakė atskraidino į Maskvą. Nuvežė Kolonų salę, pasodino prie senelio karsto.

Dvylikametis berniukas nenubraukė nė vienos ašaros. Gyvenimas (ar diktatoriaus valdžia) buvo nukapoje bet kokius emocinius saitus. Anūkėlis žiūrėjo ne į senelį – labiausiai jis domino pro karstą slenkanti minia; žmonės verkė, garsiai raudojo, netgi klykė.

Tikras spektaklis.



Kai po Stalino mirties šio sūnus ir Aleksandro tėvas Vasilijus ilgiems metams buvo pasodintas į kalėjimą, Aleksandras po aštuonerių metų pertraukos vėl grąžino motinai. Tada be jokių skrupulų jis atsisakė Stalino pavardės (ji liko tik gimimo liudijime). Aleksandras Stalinas tapo Aleksandru Burdonskiu.

Taip, diktatoriaus pavardės Aleksandras nesunkiai atsikratė. Bet Stalino šleifas lydėjo ir tebelydi visą gyvenimą. Nesenai atšventės septyniasdešimtajį jubilieju, sukaupęs nemažai patirties, jis tik su širdgėla gali prisiminti vaikystę – išskirtinę, savo ištaką, nežmonišką...

Nei jo tėvas Vasilijus, nei Stalino dukra Svetlana niekada negalėjo paprasciausiai pakelti telefono rąstelio ir tarsi: „Labas, tėti, čia aš...“

Reikėjo gauti apsaugininką, sekretorių leidimą ir tik tada jau kantriai laukti tévo žiniuos...

Pagaliau ir namas, pažymėtas septintuoju numeriu Gogolio bulvare už žalios aukštostos tvoros, kur prabėgo jo vaikystė, nežadina šiltų jausmų. Aleksandras juos vadina „nelaisvės namais“. Berniukas, tuomet vadintas Saša, dažnai nubégdavo pas geriausią savo draugą Volodią Škliają ir stebédavosi įprastu, laisvu žmonių gyvenimu. Tačiau pats pasivieshti jo į svečius negalėjo...

Tabu kaip buvo, taip ir liko. Kai prieš keletą metų užsienio kinematografininkai norėjo nufilmuoti Aleksandrą jo vaikystės namuose, leidimo negavo. Siūlė didelius pinigus, kreipėsi į aukščiausias valdžios institucijas, bet nieko nepėsė.

Šalyje keitėsi santvarkos ir Kremliaus šeimininkai, bet tas namas su žalia aukšta tvora taip ir liko niekam neprieinamas.

Tiesą sakant, ir pačiam Aleksandriui magejo bent valandėlė paklaudžioti vaikystės koridoriais.

Deja, griežtas tabu...

Keistas įspūdis liko ir po susitikimo Kijeve. Tarpautinis fondas „*Дружба*“ pakvietė trijų Antrojo pasaulinio karo nugalėtojų – Ruzvelto, Čerčilio ir Stalino – anūkus. Prie vieno stalo susėdo Džeimsas Ruzveltas, Vinstonas Čerčilis ir Aleksandras Burdonskis.

Tačiau viskas tuo ir baigėsi. Anūkai bendros kalbos nerado. Ir niekada vėliau nepanoro susitikti...

Taip, nelengvas Stalino šleifas. Aleksandriui senelis – paprasciausia mumija, diktatoriška persona. Gal dėl to nė karto ir neaplankė jo kapo, nors pro Raudonąja aikštę dažnai praeina.

Sunkus senelio šleifas. Bet jo neištrinsi nei iš biografijos, nei iš atminties...

Tėvas

„Aš jo bijojau ir nemylėjau“, – taip apie savo tėvą Vasilijų Stalini vienoje televizijos laiduje sakė Aleksandras Burdonskis.

Bégantys metai šliufiga nuomones, gludina apsisprendimus. Kadaiše Aleksandras smerkė tévą, bet šiandien jam jau atleidės. Tai padaryti paskatinuo paprasciausia aritmetika. Tėvas mirė anksti, būdamas keturiadesimties. Aleksandras jis jau „praauago“ trimis dešimtmeciaisiai... Dabar jie lyg pasikeitė vaidmenimis. Tėvas Vasilijus tarsi tapo jam sūnumi, kuriam galima atleisti.

O juk būdavo visko. Pirmą kartą jis tėvas prilupo, kai, apsaugininkų vežamas mokyklon, poste budėjusiama milicininkui parodė liežuvį. Tada tėtušis pérē atsakanciąi.

Karo pabaigoje tévų šeima iširo. Aleksandro mama Galina Burdonskajai išėjo iš namų. Išiutės Vasilijus jai sūnaus neatidavė. Mokė ir auklėjo pats. Tėvo prašymu, apsaugininkas dažnai jis veždavo į „Dynamo“ stadioną žiūréti futbolo rungtynių.

Berniukui buvo neįdomu. Jis taip ir nesuprato, ko ten paskui kamuolių laksto dvidešimt virukų, nesigilino į futbolo taisykles.

Kartą mokyklon atėjusi teta pasikvietė Sašą į koridorius ir paklauso:

- Ar žinai, kad turi motiną?
- Žinau, – atsakė Saša.
- Norėtum su ja pasimatytu?

Atsakymo nereikėjo laukti. Berniuko akys sublizgo, jis pritariamai linksejó galvą.

Tąkart su mama jis susitiko vieno namo tarpuvartėje. Ilgai ir švelniai kalbėjos. Bučiavosi ir verkė. Apie tą paslaptingą pasimatymą tuo pat sužinojo tévas. Tada jis dar skaudžiai prilupo Sašą.

Ir ne tik. Iš paprastos vienuolikmetės Maskvoje perkélé į suvoroviečių mokyklą Kalinine (dabar – Tverė).

Tėvas vylėsi užauginti sūnų karvedį. Tik iš tų karinių mokslų išėjo šnipštasis.

Pasimokės mažiau nei metus, Saša susirgo ir ilgai pragulėjo ligoninėje. Tada ir atejo 1953-ųjų kovas, kai mirė Stalinas. Praslinkus vos keturioms dienoms po tévo mirties Vasilijui iškvietė į tardymą...

– Aš gyvensiu tol, kol gyvas Stalinas, – ne kartą draugams yra sakės Vasilijus. Ir tikrai – jau tų metų balandį jis buvo areštuotas. Valdžia negalejo pakęsti, kad jis smarkiai gérė, o išgéręs visur drąsiai taukdavo:

– Mano tévą nužudė... Aš žinau, kas nužudė Stalina...

Į kalėjimą jis pasodino 1953 m. balandį Vasiljevo pavarde. Sėdėjo aštuonerius metus.

Kai jau buvo sušaudytas Berija, Vasilijus į Kremlį pasikvietė Nikita Chruščiovą. Jis smulkiai klaušinėjo Stalino sūnų, paskui, sunéręs rankas ant pilvuko, vaikščiojo aplink ir visų nuostabai kalbėjo:

– Vasenka, ką jie tau padarė? Ką padarė tau, Vasenka?

Gal tie žodžiai irgi tebuvo fikcija, nes ir po susitikimo Kremlieje Vasilijus neišvydo laisvės. Is Vladimiro kalėjimo jis perkélé į kitą – garsųjį Lefertovą.

Laisvén jis išėjo tik 1961-aisiais, bet buvo ištremtas į užsieniečiams nepasiekiamą Kazanę. Čia smarkiai gérė ir po metų (1962-03-18) keistomis aplinkybėmis mirė...

Sužinojusi apie buvusio vyro mirtį, trečioji jo žmona Kapitolina Vasiljeva su Aleksandru sedo į taksi, pasiryžę važiuoti į laidotuvės. Taksistas išsyk pašnekino keleivius:

– Ar girdėjote, kad mirė Stalino sūnus?

– O iš kur jūs žinote? – nustebusi paklausė Vasiljeva.

– „Amerikos balsas“ pranešė, – informacijos šaltinio neslepė taksistas.

Tiesą sakant, ir Aleksandro motina Galina Burdonskaja šią žinią išgirdo per „Amerikos balsą“...

Taip biografijoje ir nutrūko tévo gija. Dabar Aleksandras tik gaili jo tarsi savo sūnaus...

Motina ir pamotės

Kažkada Napoleono armijoje tarnavo tokis Burdone. Prie Volokolamsko buvo sužeistas, gydėsi ir liko Rusijoje. Tai – Aleksandro motinos Galinos Burdonskajos ištakos. Būdama dvidešimtmetė, ši graži šviesiaplaukė trimitininkė iš enkavėdistų šeimos susipažino su Stalino sūnumi Vasilijumi. Jau nuolaij išsimylėjo vienas kitą ir netrukus susituokė.

Deja, šeimos laimė truko neilgai. Vos gimus sūnumi Aleksandriui, Vasilijus émė dairyti į kitas moteris. Kai Galina vėl tapo nésčia, jis užmezgė romaną su buvusia bendraklase, garsaus kino režisieriaus Romeno Karmeno žmona Nina. Galina kentė pažeminiama, nes kitos išeities tarsi nebuvo – jis jau laukėsi antrojo vaiko, dukters Nadeždos. I pagalbą atejo Stalino dukra Svetlana – ji parašė laišką tévui, ir šis Aleksandro motinai davė butą, vasarnamį, paskyrė mašiną su vairuotoju. Stalinas Vasilijų griežtai nubaude: atleido iš Karinių oro pajėgų inspekcijos viršininko pareigų ir pasiuntė į frontą. Tai vyko 1943 m. Tačiau laimės vis vien nebuvo. Pagaliau po dvejų metų, baignantis karui, Galina ryžosi palikti šeimą. Išiutės Vasilijus sūnų Aleksandram pasiliuko sau.

Prasidėjo keistas Aleksandro gyvenimas su tévu. Šis norėjo, kad sūnus būtų karo vyras, todėl netrukus po slaptos pasimatymo su motina pasiuntė jį į suvoroviečių mokyklą. Kai mama buvo išvaryta, šeimoje prasidėjo pamocių era...

Kažkada kolegos Aleksandriui juokais siūlė rašyti disertaciją apie... pamotes. Juokai turėjo pagrindą – Aleksandro šeimos istorijoje jų net trys.

Pirmai – Jekaterina Timošenko, garsaus karo karvedžio, maršalo Semiono Timošenkoso dukra. Su Vasilijumi nesutardavo, dažnai kildavo konflikty, todėl labiausiai kentėjo Aleksandras. Jekaterina jis mušdavo, neduodavo valgyti, visaip žemindavo. Ji turėjo staliniškų ambicijų, nes buvo gimusia tą pačią dieną (gruodžio 21-ąjį) kaip ir „tautų vadas“. Net savo vaikus pavadino Stalino vaikųvardais – Vasilijumi ir Svetlana. Diktatoriškos ambicijos sužlugdė ir jos gyvenimą – mirė vieniša, o kaimynai apie mirtį sužinojo tik po pusantro mėnesio, kai rado apiplėštą butą... Abiejų vaikų likimas irgi tragedias – vienas pasirinko savižudybę, kitaip praudė narkotikai.

Aleksandras buitis kiek prasvito, kai Stalinas parvedė kitą pamotę – garsią sportininkę Kapitoliną Vasiljevą. Ši posūniui pasiūlė sportinių užsiėmimų, išmokė plaukti, ir netrukus Aleksandras netgi tapo Maskvos plaukimo čempionu... Tačiau santuoka truko tik trejus metus – Vasilijus po Stalino mirties buvo areštuotas.

Štai tuomet Aleksandro motina ir ryžosi atsisiimti vaikus – sūnų Aleksandram ir dukrą Nadeždą. Ji rašė laišką Berijai, bet, laimej, tuo metu budelį areštavo – nežinia, kaip būtų susiklostęs likimas, jei laiškas būtų jis pasiekęs. Motina kreipėsi į Vorosilovą, ir vaikus jai sugrąžino. Aleksandras su motina gyveno iki pat jos mirties – 1990 m. Ji daug rūkė, teko amputuoti koją. Buvo dar ir trečioji pamotė – kažkokia Marija Nusberg. Bet ją Aleksandras pamatė tik atvažiaus į tévo laidotuvės Kazanę. Tuomet ne vienas kalbėjo, jog toji ketvirta žmona buvo specialiai pasiūsta *karębistų*, kad prižiūrėtų amžinai girtaujančių Vasilijų ir padėtų jam iškeliauti Anapilin...

Paskutiniaisiais motinos gyvenimo metais Aleksandras ne kartą atvirai ir nuoširdžiai su ja išsilikalbėjo. Jie suprato vienas kitą, nes abiejų likimus paženklinėjo pati Stalino šmékla... Ne vienas Galinos Burdonskajos giminaitis žuvo Stalino gulaguose.



Vilmos SEBEIKAITĖS iliustracija

10 Kūryba

Anūkas

Atkelta iš 9 p.

Žmona

Kaip Aleksandras susižavėjo Dalia? Kai kartu možėsi GITIS'e, jis režisavo „Ricardo II“ ištrauką. Tuomet karalienės Elžbietos vaidmenį patikėjo Daliai Tamulevičiūtei. Iš Vilniaus atvykus studentė pakėrėjo visus – ir bendramokslius, ir teatro senbuvius. Išsiškyrusi romantinio stiliaus aktorės privalumas, Dalia nemetė kelio dėl takelio – ji kūrė savajį režisierės amplia...

Bet ir jis, Aleksandras Burdonskis, neketino atsisakyti savo idėjos – privilioti Dalią į aktorystės meną. Kai jiedu jau buvo susituokę, Aleksandras sumanė statyti Antono Čechovo „Vyšnių sodą“ su Dalia Tamulevičiūte, atliekančia Ranevskajos vaidmenį. Ne kartą važiavo į Vilnių, vedė derybas su rusų dramos teatro režisieriumi Ivanu Petrovu, daug valandų emocingai diskutavo su Dalia, fantazavo įvairiausius variantus, bet galų gale ji tarė kategoriską ne...

Tačiau aktorystės idėja nebuvo laužta iš pirsto. Dalia ne kartą jam pasakojo apie savo pirmajį vaidmenį Varėnos mokykloje. Tada moksleiviai statė Jevgenijaus Švarco „Sniego karalienę“. Pagrindinis personažas – Dalios. Specialiai šiam spektakliui motina iš kaimynų paskolinė baltą puošnią suknelę, neseniai atsiusta iš Amerikos. Tieki suknelės grožis, tiek mergaitės vaidyba sukrėtė varėniškius. Daug metų jie iš lūpų į lūpas perpasakodavo legendą apie Dalią – Sniego karalienę...

Darkart prie to vaidmens ji prisilietė jau studijuodama Vilniaus konservatorijoje – diplominiams spektakliui pasirinkta ta pati pjesė. Sniego karalienę vėl vaidino Dalia. Bet likimas netikėtai pasisuko kitu kampu – baigusi tris kursus, ji išvažiavo studijuoti režisūros į Maskvą, į GITIS'ą...

– Gal tave vadinti Sniego karalienė? – kartaais pažuoka Aleksandras.

– Negimusia karalienė, – šmaikščiai atsakydavo Dalia.

Abu jie degė ta pačia meile teatrui, abu dievino teatro-namų idėją, todėl ju pokalbiai niekada neįsseknavo. O juk šnekėtasi ne tik apie teatrą. Jie dievino ir astringai žvelgė vieną į kitą, bet nežiūrėjo viena kryptimi... Gal dėl to ir Marija Knebel, GITIS'o dėstytoja, padėjusi atskleisti ne vienam lietuvių menininkui, įtariai vertino Aleksandro ir Dalios draugystę, netgi patarė neskubėti tuoktis.

Bet kas sulaikys karštą galvas ir sutramdyss aistros? 1973-įjų vasarą Vilniaus metrikacijos biure įregistruota Aleksandro Burdonskio ir Dalios Tamulevičiūtės santuoka. Susituokė, bet tebegyveno atskirai: jis – Maskvoje, ji – Vilniuje. Dalia neįsivažiavo gyvenimo be Vilniaus jaunimo teatro, Aleksandras, pastatęs kelis spektaklius Klaipėdoje, nesiruošė paliki savo gimtojo miesto. Burdonskis turėjo slaptą viltį – atvilioti Dalią į Maskvą, netgi surado jai čia gerą vietą. Deja, ji nenorėjo būti kokia nors dešimta ar dvidešimta Maskvoje, o jam netiko periferija... Taip pora ir kursavo tarp Vilniaus ir Maskvos – susitinka, išsilikba, susigincija, bet atvažiavę stotin jau skiriasi su ašaromis, bučiniais ir... pažadais tuoju vėl pasimatyti. Jausmingas išsiškyrimas greitindavo būsimą susitikimą, bet netrukus vėl įsipliekdavo barnis, o po jo – toks pat audringas susitaikymas. Iki kito karto...

Taip buvo ir tąsyk Jaltoje. Apsistojo viename kambarėlyje pas Aleksandro giminaičius. Dalia, išvydusi išrengtą altorėlį Staliniui su *lampadomis* ir žvakėmis, sutriko, suirzo, bet Aleksandras netrukus užglostė konfliktą. Atėjė į parką, atsiėdo ant suoliuko po kiparisais ir užsirūkė. Netoli ese ošianti jūra nuteikė melancholiškai.

– I jūrą galima žiūrėti amžinai, – tarstelėjo Aleksandras.

– Taip, – sutiko Dalia ir pridėjo: – Ir visur čia anksčiau buvo Lietuva...

– To negali būti! – nuoširdžiai pasipiktino Aleksandras.

– Taip, čia buvo Lietuva, – nenusileido Dalia. – Ir Juodoji jūra buvo mūsų...

– Dalia, čia buvo tutoriai, – prisimindamas mokyklines žinias, nenusileido Aleksandras. Pirmą kartą Lietuvos vardą jis aptiko vartydamas tévo apdovanojimuis – šis buvo gaves Stalino padéką už narsą iš hitlerininkų vadujant Mažeikius, Tryškius, Kelmę, Varnius bei kitus Lietuvos miestelius. Dabar Aleksandras dar kartą tvirtai pakartojo:

– Dalia, čia buvo tutoriai...

– Ne, – nė nemané pasiduoti ji. – Lietuviai čia girdė savo žirgus...

Žodis po žodžio išižiebė konfliktas. I mūši buvo mesti drėgnai rankšluoščiai, bet staiga Dalia prajuokino:

– O ar atkreipei dėmesį, kad visos jūsų pavardės kilusios iš mūsiškių?

Apstulbės Aleksandras nerado nei žodžių, nei argumentų, o Dalia ramiai tėsė:

– Taip. Štai Steponas. Juk Stepanas – iš Steponavičiūtės.

Abu pradėjo kvatotis...

Po daugelio metų Aleksandras Burdonskis prispažino: „Myléjome vienas kitą, gal ne visus tuos metus, kol buvome kartu, bet... Tai nebuvo beprotiška aistra, o meilė. Meilė buvo. Ir švelnumas. O paskui svetimos rankos, svetimos lūpos viskā išnėšiojo pavyeui... Kaip čia dabar – ji vienur, o jis kitur!“

Santuoka subyrėjo, bet jiedu neįssiskyre. „Skyrybų mums nereikėjo, – po daugelio metų prispažino Aleksandras. – Atsimenu, juokaudavome: kai būsime visiškai seni, vėl kartu gyvensime dalydamiesi tuo, ką patyrėme...“

Kai 2006 m. mirė Dalia, jos giminaičiai skambino Aleksandriui – reikėjo tvarkyti paveldėjimo reikalus. Jis atsisakė bet kokių pretenzijų į turtą, – jei kas ir ilkė, tegul tuos pinigus skiria antkapiu...

Pagrindinė šeimos iširimo priežastis buvo Dalios motinos mirtis. Dalia labai praše Aleksandro atvažiuoti į laidotuves. Jis skausmingai išgyveno uošvienės mirtį, bet šikart vykti Lietuvon nedrīso. Jau byrėjo imperija, pats per televiziją matė – Vilniuje iškasė Černiachovskio kapą, išvežė kūną. Ir jam važiuoti į Lietuvą? Stalino anūkui? Jis nenorėjo žmonai padaryti gėdos.

Sunkių prieštaravimų dramą dar labiau aitrino suvokimas, jog motina Dalios gyvenime be jokių išlygų buvo patas svarbiausias žmogus. Iš pasakotų biografinių nuotrupų žinojo, kad jos tėvas keistomis aplinkybėmis žuvė pirmaisiais pokario metais: oficialiai teigta, neva šautuvas *enkavēdistų* būstineje iššovė netycia... Bet ar rintas žmogus patikės *enkavēdistų* versijomis?.. Kai Daliai sukako dyviliai metų ir jos motina susirado būsimą gyvenimo draugą, vinenturė dukra kategoriskai užprotestavo:

– Patėvio mūsų namuose nebus.

Ir pabėgo iš namų.

Motina įvykdė dukros prasymą, pabégėlė grižo, o patėvis į šeimą neatėjo, bet suaugusi Dalia puikiai supratė, koks kvailas buvo jaunystės kategoriskumas, užtat su dviguba meile globojo susirgusių motiną...

Ak, kaip skaudžiai kartais klysta vaikai, skubėdami teisti tévų poelgius. Deja, tas jaunatviškas klaidas gyvenimas atveria kur kas vėliau – jau subrendus...

Mirus mamai, Dalia labai laukė Aleksandro. Draugėms sakė: „Atvažiuos Saša – dar gyvensim kartu. Neatvažiuos – palieku jį.“

Aleksandras neatvažiavo. „Jo nebéra“, – trumpai draugėms pasakė Dalia.

Kai 1990 m. mirė Sašos motina, Dalia be įkalbinėjimų važiavo Maskvon, padėjo atlkti visus laidotuvių formalumus, guodė Aleksandrą. „Ji mane ištrau-

kė tikraja to žodžio prasme“, – tai Aleksandro paliudijimas...

Aleksandras Burdonskis artėja prie namų. Kas ten jo laukia – vienišo bevaikio našlio?

Ant stalo – popierių krūvos, artimiausią dieną darbotvarkę, būsimų susitikimų datos. Ak, kaip smagu bus panirti į darbus ir jų perspektyvas. Režisuočių spektakliai gelbsti jį ne tik nuo rutinos, bet ir nuo širdgėlą keliančių asmeninio gyvenimo peripetių. Ypač paguodžia mylimas Ibsenas. Labiausiai jaudina dramaturgo akcentuojama žmogaus, likusio šaltoje viršūnėje, tema. Likimo uždėtas Stalino kryžius niekur nedings, sekios kaip išlikimas šuva, nuolat primindamas, kad nuo jo neišsilaisvins.

Kada gi jis atrado teatrą – savo palaimingą aurą? Dar būdamas vaikas, palindės po antklode klausydavosi transliuojamų operų – žinovo Mocartą ir Wagnerį, Čaikovskį ir Strausą. O kai gerojį pamotė nuvedė Sašą į Didžiųjų teatrų ir ten jis Gliero baletą „Raudonoji aguona“ pamatė šokančią Ulanovą, nebenorėjo net išeiti...

Vaikinuką émė viliojti menas. Pradėjo skaityti Stanislavskį, užsikrėtė teatro magija, vėliau susipažino su Olegu Jefremovu ir Anatolijumi Efrosu, o garsus režisierių Andrejus Popovas pakvietė jį į Rusų armijos teatrą. Čia ir liko po šių dienai.

Žinoma, jo prisiminimų kertelėje itin svarbi garsojo Marija Knebel, GITIS'o dėstytoja. Kiek talentų ji išugdė ir Rusijos, ir Lietuvos teatram! Aleksandras galėtų valandų valandas vardytis gerosios pedagogės privalumas, ir kalba neįssekėt... O bene įspūdingiausiai epizoda Marija Knebel Aleksandriui papasakojo priėš pat mirtį.

Tai atsitiko GITIS'o priėmimo komisijoje, kuriai tuomet jis vadovavo. Marija žinojo, kad Aleksandras Burdonskis – Stalino anūkas. Dar geriau žinojo skausmingą savo giminės istoriją – kiek artimųjų žuvo gugalose, kiek jų likimų sutraiškė ideologiniai buldoriai!

„Šitas nepraeis!“ – mintyse jau buvo apsisprendusi, kai prieš komisiją stojo Burdonskis. Bet klausydama jaunuolio skaitomų tekštų pradėjo abejoti išankstine nuostata. Pedagogė širdimi pajuto brandžios asmenybės talento užuomazgas ir besalygiškai globojo Aleksandrą.

Net kai teatro instituto vadovybė atsisakė priimti Burdonskį (atseit neturi atestato, baigęs tik įvairių teatrų kursus), Knebel savo autoritetu sugebėjo įtikinti – ne pažymos svarbiausia, o talentas!

Taip, menas eina kitais keliais, negu jis kreipia ideologinių apynasriai. Argi ne taip pat nutiko Maksimui Gorkiui? Dar mokykloje Aleksandras buvo priverstas atmintinai mokytis jo tekstus, poetas buvo liaupsinamas nuo ryto iki vakaro. O žmonės juo neitinėjo žavėjos.

Jau du desimtmeciai, kai neliko ideologinių postulatų. Ir ką gi? Pamažu, nutryne politinius štampus, iš naujo atrandame Gorkį. Paryžiuje rodomas net šešios jo pjesės, Londono – keturiuos. Nesenai Aleksandras girdėjo, jog „Vasų Železnovą“ naujai perskaitė į Vilniaus teatralai.

„Gal Gorkis – rusų Šekspyras?“ – dingtelėjo mintyse. Ir čia pat prisiminė, jog Majakovskio šimtmetis gržiausiai buvo paminėtas... Amerikoje.

Taip, menui nereikia ideologinių lozungų ir politinių postulatų. Menas gyvas tikraja savo dvasia. Savo esme.

Optimistiškas mintis skatino ir šiandieninis pasivaikščiojimas vakarėjančiomis Maskvos gatvėmis. Jis pirmasyk nepaliko nuosėdų. Žmonės éjo ramiai, žvilgsniais jo nesmerkdami ir netyrinėdami.

Praeitis užklups dabar, namuose, kai jis lieka vienės ir vienės.

Greičiau užmigtis, neleidus išibėgti skaudžiai savianalizei.

O rytoj – vėl ta pati karuselė. Vėl baimė likti vienam su savimi.

Ir tas prakeiktas žinojimas, kad niekada nebus kitai.

Niekada nebus geriau.

Etažerė

Ramutė Skučaitė „Tamsiai ir šviesiai matys“: eilėraščiai, ir ne. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2013.



Ramutės Skučaitės „Tamsiai ir šviesiai matys“ pavadinta „eilėraščiais, ir ne“. Taip „ne“ nedrašiai įvardyti tarp poezijos tekstu pastebimi memuaristinės prozos intarpeliai. Autorė neskuba išskalbėti, o juos dėlioja kaip pavienes fotografijas į sklaidomą albumą. Per knygoje atveriamą dvižanrių tekstu visumą nuolat kreipiama į atmintį, apie kurią maga pasakyti poetės žodžiais: ji „juk pačia šviesa užrašyta“ (p. 8). Nors knygos pavadinime ir dažname tekste pirmiau išryškinta „tamsiai“, net skaudžiose klasikinės eilėdaros besilaikančios R. Skučaitės frazėse kažkokė lengviau sugauti ištarimo skaidrumą, dažnai užrašytą tikslų kirtį, tarsi poetės branginamą grakštų balienos „pas“. Galbūt ne veltui kontrastingi dėmenys glūdi šalia.

Tekstuose balansuojama tarp suvokiamos laiko praeinamumo tékmés ir atsikartojančio jausmo, kai „nebe prisimeri, o pajunti: taiga“ (p. 41). I vieną iš svarbiausių knygos temų – tremtį R. Skučaitė įveda palengva, prabyla autentiškai ir taupiai, tad né nekečini galvoti apie tūžmingą, atvirą, desperatišką tokią tematiką atskleidžiančią poeziją. Priklausydama kartai, kuri dar pamena, prašoma ir nepaskatinus gali savają patirtį atskleisti, poetė supranta, kad ižodinta

meninė atmintis įgauna išliekamą vertę. Be to, ji renkasi priimtiną iprasminimo būdą, pavyzdžiu, akcentuodama puošiantį, bet neatsitiktinį elementą: įterpiamas prancūziškas frazes, tą tarpukario kultūrą menanti reliktą, kuris absorbuoja išsaugotus kitos realybės atspindžius, dabar primenančius ištiklintą melancholią.

Autorės tekstai kuriami iš pažįstamos ir bandomo pažinti aplinkos pavidalu, iš garso ir nutylejimo nervo, iš reikšmingo atspalvio, iš ilgamete patirtimi nuspavintos dabarties, kurioje „aš“ dažnai slepiamas arba panyra į nekonkretną „mes“. Tarsi subjektivai būtis, R. Skučaitės poezijoje tampanti stabiliuosis namais („Grįžti į save iš lėto. / (...) / Grįžti – kur daugiau pareisi?“, p. 42), tebūtų mediatorius tarp įvairių figūrų ir būsenų. Taip išryškėja ne tiek akimirkos, reiškiančios, kas buvo po nedetalizuojamos tremties, išnykus elegantiškam vaikystės pasauliui, o labiau perteikiama, *kaip* viskas atrodo įgavus iš biografijos neišbraukiamą patyrimą, gyvenime sutikus asmenis iš šiandien mislingai atrodančio anuomet. R. Skučaitės eilėraštis tampa talpiu aiškinimosi punktyru – jaame egzistuoja susitaikymas: „keistas sutarimas: net nekeista“ (p. 112).

Dvejopis „Tamsiai ir šviesiai matys“ tekstai leidžia atmintį išvysti kaip temą, kuri poeziuje ne visa da aprībojama intymumu, nes jis pasiekiamas memuarine proza: „Buvo labai labai anksti, nes dar kvepėjo naktižiedės, tada vadintos naktibaldom (tiko – ne kvapas – vardas). To kvepėjimo lyg ir nebuvu įmanoma suvokti, kai pilnas dūmų buvo miestas, dūmai skverbėsi į plaukus, akis, drabužius, kieme sumestus daiktus, net žodžiai ir ašaros dvelkė dūmais“ (p. 64). Trumpi, fragmentiškai išnyrantys (todėl neatsiejami nuo užmaršties) pasažai kuria poezijos kontekstus, o aptakes, ritmo ir saiko sustyguota eilėraščio eilute bandoma plačiau suvokti būties galimybes: „Pirma jis gimė. O išsigimė paskui. / Tarytum taip ir būti negalėtų. / (...) / Pro dažymus, beprasmius žaidimus / Dar / Galima atginti. (O suspėti?)“ („Miestas“, p. 18). Tai drausmingas kūrėjos gestas, ne vienu atveju neleidžiantis iprasmiņiems apgalvotiems prisiminiams pereiti į eilėraščio estetinį matmenį: jiems potėtė kuria atskirą, nuo tiesioginių emocijų *suturetā* realybę, kuriai užpildyti pakanka tik simbolinių detalių. Net ir sąmoningai neieškodami turinio, atviriau ar privačiau menančio trauminę patirtį, vis tiek galime įsidėmėti bendražmogiškai prabilusių teksta. Tokią R. Skučaitės poeziją labiausiai vertinu.

Knyga įtraukia ir tada, kai autore, kurią geriau pažįstu iš kūrybos vaikams, eilėraštyje išlaiko žavų vaizduotės matmenį, vedantį į nepaaiškinamos vilties zoną. Su ja poezią persmelkiā išlaivintas, atlaidus žvilgsnis: „kai sidabrinės miglos / Dangstys vis kitas zoles, / Tai dienos – nei trumpos, nei ilgos – / Sidabrą atskridusios les.“ (p. 14). Ta lūdną skaidrumą gali matyti pro tamsą arba šalia jos, o su visais atspalviais R. Skučaitės knyga „Tamsiai ir šviesiai matys“ į etažerę išterpia santūriai, neklausdama, ar ji išlaukė tinkamo laiko.

„Pasaulis yra gražus“: pokalbiai apie kūrybą (sudarė Gediminas Kajėnas). – Vilnius: „Bernardinai.lt“, 2013.



Perskaiciusi knygos pavadinimą, pamaniau: sudarytojai užsimanė pajukauti. Kuo gi tas pasaulis gražus, iš kur tiek optimizmo? Juk kūryboje esama visokiausią pusią, poeto Gyčio Norvilo žodžiai tariant, leidžiančią ją suprasti ir kaip kaulą šunims erzinti, ir kaip įtampų zoną. Ima nerimas, kad šalia neišsiskištų migloto kūrybiškumo išaukštinimas, kurį peršakeletas seniau leistų leidinių, skleidžiančių potekstę „žinau visus atsakymus“. „Pasaulis yra gražus“ nieko panašaus neskatinā, nes panardina į stiprių keturiadesimties pašnekovų išgyvenimų pasaulį ir per literatūrą, muziką, dailę, scenos meną, fotografiją bei kina įsups į įvairiažanąjį jos suvokimą.

Ši knyga pirmiausia perduoda įspūdį, kad tai – gyvų pokalbių rietuvė, o šiandienos aplinkybėmis, kai gausu interviu lyg šaltų anketinių apklausinėjimų, tai – labai daug. Tada pavyksta pagauti tą Ricardo Šileikos paminėtą siūlgalį: „besišnekant pasakai daug ką, ko ligi tol nesi pats sau įsisamoninęs ar svarstęs“ (p. 300). Lygai taip pat svarbus abipusis dalyvių pasitikėjimas, kuri galima pajusti skai-

tant, pavyzdžiu, Liudviko Jakimavičiaus pokalbius, kilusius iš rūpesčio apčiupti, kas skauda, buvimo erdvę, pasitraukus iškiliesiems. Tas pasitikėjimas, gyvumas tarsi ir skaitytojui teikia aštuntą savaitės dieną – atsiradusią laiko prabangą susitikti dviosios bendrakeleivių, leistis į intuityvius tyrinėjimus, teikiančius, mano manymu, tikrojo interviu malonumą. Skaitymas trunka ilgai, ir idomu viskas, ką kruopščiai iš 2006-2013 m. tinklalapyje bei žurnale „Kelionė su Bernardinai.lt“ sukaupto archyvo atrinko Gediminas Kajėnas.

O ką būtų galima pasakyti apie pačią kūrybą? Tai subtili tema, kviečianti į intymesnį pasimatyti, neatskiriamą nuo kalbėjimo apie gyvenimą, jį ir kūrinį sutvirtinantį tikėjimą. Dažnai kalbinamasis akysė sušvytuoja it jaunuolis iš galbūt atpažintamų gatvių, bandantis pagrįsti lemtingus pasirinkimus; tai atskleidžia asmuo, išgyvenęs ligą ar tiesiog svarbų atsitiktinumą ir skaitytojui galintis virsti *tabula rasa*. O Oskaras Koršunovas siūlo ir kita mintį, apvejančią vartomus puslapius: „Lyg

Tomas Dirgėla „O tempora!“: draminės miniatiūros ir pasakėčios. – Vilnius: „Edukologija“, 2013.

Jau keletą metų vis tiesianti ranką debiutantams, drąsiai juos krikštijanti rašytojais leidykla „Edukologija“ išleido lituanisto Tomo Dirgėlos draminių miniatiūrų ir pasakėčių rinkinį „O tempora!“ Autorius mostas ant viršelyje matomų stiebelių „pražydinti“ rašytojų galvas it kokius pumpurus

raidžiu pievoje – taiklus, nes būtent šių veikėjais tampančių figūrų kūryba svarbi pirminė atspirtis rašyti. Sakyti, kad galvos „suvertos“, būtų neatsakingai nepagarbu. T. Dirgėla nesišaipo iš Mairoonio ar Kazio Binkio, nes tiesiog permasto, variuoją jų tekstus ir kontekstus, susiedamas su klasikos

lauktume, nuolatos būtume pasirengę priimti tuos atsitiktinumus, netikėtus atsivérimus ir praregėjimus“ (p. 353). Knygoje neklausiamā apie nuoskudas, nesimégaujama ir dažnai nesinaudojama kitų pavardžių prieiglauda, efektingais atrodymo spektakliais: dėmesį pritraukiančiomis sukaktimis, premijomis ar naujausią darbų šviesa. Tiesiog kviečiama (ne)kasdieniškai paklaidžioti po praeitį mēgstamos, profesinės veiklos pašaukimo ar gyvenimą iprasminius srities link. Pokalbis virsta įvairiapločiu aiškinimuisi. Gal todėl sunku adekvacių rašyti apie gerus tokio pobūdžio leidinius, nes jie užklumpa dideliu tūriu, kuriam išryškinti prireikia laiko, nors jis jau natūraliai atskleidė atrinktų kalbinamų asmenybų grožį. Savaime imi iprasminčiai tai, ką Rolandas Kazlas pasakė apie tikslinių teatro žiūrovą: pradedi kapitulioti ir dėkoti menui už savo pralaimėjimą, tik jį pozityviai dovanaja galimybę įsitraukti į skaitymą. Vienais įdomiausiu pokalbiu gali tapti tiek mēgstamo aktoriaus ar rašytojo atsivérimas, tiek nepažintą, praturtinančią *sacrum* slepiantys apie kryždirbystę pasakojušios Alės Počiupaitės ir sutartinių unikalumą atskleidusios Daivos Vyčinienės pasidalijimai. Mus gali pasivyti ir tie, kurie knygoje nekalbinti: tarkime, per lūpas porą kartų perbėgusi, prisiminimų įskelta akmentašio Viliaus Orvido varo liepsnelė.

„Pasaulis yra gražus“ patvirtina faktą, jog praėjus metams ar keleriems atsisijoja svarūs dalykai. Šiuo atveju dar kartą perteikti pokalbiai nesens suglausti atsivérimų vertoje knygoje. Galbūt čia ir bus dar viena iš kūrybinų grožių seikėjančio optimizmo ištakų.

perskaitomumo problema šiandien, o rašyti trumpajai dramos forma mokosi iš įspūdingojo išeivijos dramaturgo Kosto Ostrausko.

Nors trumpiosios dramos skaitomos lengvai, jų principas nėra toks paprastas, reikalauja įsiskaitymo. Kūriniai atrodo labiau ne vaidinami, o tiesiog klausomi. Kadais K. Ostrauskas „perrašė“ Mairoonio „Jūratę ir Kastytį“, o T. Dirgėla, įterpdamas citatas, „perrašo“ jūdviejų kūrinius.



12 Kūryba



Pradėjės trumpaja drama „Jūratė ir Kastytis. Ir Ostrauskas“ T. Dirgėla ne vien sumaišo kortas ir jau pasirodžiusias versijas, bet veikiau aiškai parodo, ką ketinu nuveikti ir su kitų chrestomatininių autorų pasakojimais bei kontekstais. Tik jam mažiau rūpi kvestionuoti pačią kūrybos prigimtį, nes artimesnė šiuolaikiška reakcija, paremta visuomeninėmis aktualijomis. Pavyzdžiu, T. Dirgėla skaitojo pakviečia stebeti vakaro šou, kurio metu Jonukui renkama mama, arba kartu su ostrauskiška seneli kalbėtis su telefoniniu sukčiumi. Taip skaudū moralinį juoką pasiveja suvokimas, kad kūryba yra paranki kultūros kritikos forma, ir malonu užčiuopti šią mintį debiutanto knygos puslapiuose. Kai išmoktos pamokos įgauna platesnį, drąsesnių mostą, labiau norisi ir galvoti ne apie ostrauskiškąjį Dirgėlą, o apie guvą savarankišką rašinėtoją. Sąmonu nesiskundžiantis autorius aiškiai deklaruoją teksto *padaromumą* (pamirškime nežinomą dvasių siūstus įkvėpimo signalus), suvokia savo vaidmenį, todėl visai nenuostabu, kad pristatomojame interviu su leidėja Kristina Noreikiene pasitelkia autoironiją: „Kurti poeziją man trūksta jautrumo, o rašyti esė – proto. Bejausmiam bepročiu lieka dramos“ (p. 10). Iš tiesų įvyksta, ko tiketasi – kaukėmis tapusių personažų absurdžios neįpratumas vienas kitam, sumišęs su aktualijomis, provokuoja susirūpinimą. Simpatiška, kai visa tai pasiekiamą išterpiant kandų, bet vis dėlto šypsni.

„O tempora!“ norisi šūktelėti pakiliai (jaunam autorui rūpi, kas per paprociai šiai laikai) ir pajutus dygius spygliukus, kuriuos išviesina knygoje paradoksaliai nuskambančios nuo literatūros galiausiai visiškai nutolusios situacijos. Štai, sakytum, graziai sužaista su neteiktino žodžio semantika: „DIKTORIUS. Kokia jūsų popularumo paslaptis? / UŽKULNIS. (...) jūs niekada nežinote mano sekancio éjimo. / DIKTORIUS. Būtent sekancio? / UŽKULNIS. (...) Paaiškinimas, girdi, „sekantis“ yra tas, kas sekai iš paskos, reiškia negali būti tas, kuris priekyje, ir jeigu yra trečiadienis, tai sekanti diena bus antradienis. Žinoma, tokis paaiškinimas yra juokingesnis, negu K. Brazauskienės rinkimų programa“ (p. 75). Šalia to junti, jog tekstas, paremtas realiais pasiskymais, gali būti suprastas ir kaip asmens, i kurį nukreiptas sarkazmo pliūpsnis, vienadienis ego palepinimas. Anksčiau neminėtos K. Donelaičio intonacija imituojančios pasakėčios atrodo silpnokai – jose taip pat pamažu pereinama prie nūdienos vaizdelių, satyriškai pamokančių nuodėmiauti: „Kad tamstai tik taip nenuutiktų, kai būsi kaip šliurė prigéręs – / Po kelių uzbonų nevaikščiočių savojom, o sėskis žvitrai už vairo!“ (p. 98). Jie lengvai nuspėjamai ir atskleidžia, jog perimti formaliųjų dalykų – imituojamai žanrai ir leksika ne višad savaimė yra stiprybė, o lieka tik parodija. Galbūt išties įdomiam autorui vertėjo dar kiek palaukti (T. Dirgėlė pirmą kartą skaitantį šiuos netipinius tekstus išvydua praeitą rudenį, o sakoma, kad jie gimė vienai paskaitai) ir juos pabrandinlus trinktelėti smarkiau. Kol kas nedidukės apimties „O tempora!“ regiu kaip apčiuopiamą pavydėtinai greitai pastebėto debiutanto sémkė, kurios neblogą pavidalą perskaiciavu su malonumu, kilusiu iš sykių išnirusio literatūriškai intelektualaus šiandienos ir praeities susikalbėjimo.

Neringa BUTNORIŪTĖ

Privati teritorija

Jurgis GIMBERIS



...tarsi haliucinacija – popiežius su laikrodžiu ant riešo; net ir arčiausiai Dievo esantys žmonės yra neramūs...

...analogija su „visų galų meistras“ – „visų galų ministras“...

...viename rašinyje turbūt pacitavau Gorkį: „Šliaužioti gimbės – skraidytis negali“; ir turbūt apsirkau – juk, išgéręs tam tikrą kiekį dvasingo gérimo, tuo pat metu ir šliaužioji, ir skraidai; stebuklas, ir tiek...

...kodėl sunku su žmogumi susikalbėti; todėl, kad stengesi, jog pašnekovas ir oponentas tave suprastų; norédamas susikalbėti, turi stengtis suprasti jį; bet i ką panašus tada pasidarytų pasaulis...

...sutikau šiandien Vidmantą – kaip gyveni? – klausia; gerai – sakau; tai kas atsitiko? – klausia; gyvenimas privertė – sakau; matai, kokie šmaikštuloliai...

...gėda žmogui pasakyti – sapnuoju apsirenguojas moteris...

...vienu žodžiu, eufemizmai gadina kalbą; daroko prasmę; kladina; kai šikinę vadini „antru galu“, tai taip prie to pripranti, kad kalbėdamas apie antrą trobos galą iškart prisimeni šikinę arba dar geriau „pirmą galą“; todėl aš už sinonimus; pavyzdžių nesakysiu – droviuosi...

...nesakau, kad kūryba kartais man panaši į onanizmą – nudžiūtų liežuvis...

...yra žmonių, apie kuriuos gali pasakyti „gerai atrodo“, ir tuo pasakyta viskas...

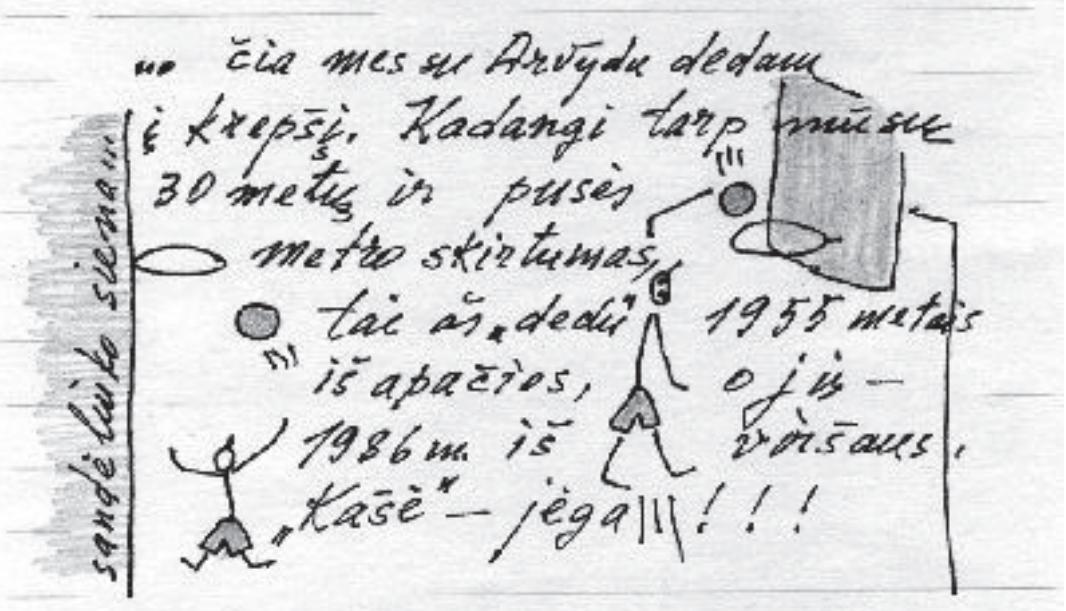
...mačiau tokį filmą... kalinys gavo porą lais-

vęs dienų vedyboms ir sutuoktuvių metu buvo nušautas; pasakėčios moralas – geriau sėdėti, negu ženytis...

...citata: „meilė – tai kasdienis sunkus darbas, ir labai nedaugelis moka su tuo darbu susidoroti“; sakyčiau – tik Otelas mauras ir mano pažystamas Ziobris, kuris kadaise nukalė savo bobą plaktuku ir už tai atsėdėjo; gal dar vienas kitas...

...televizorius sako, kad kiekvieno inteligenčio namuose turėtų būti porceliano servizas; visiškai tam pritaru; porceliano servizas ir naujausia mano knyga, pridurčiau; gal dar vieno kito kolegos; saikingai; taip pat turėtų būti druskos, pipirų, citrinų rūgštis, supamoji kėdė ir židinys; nors su židiniu ne taip paprasta, kaip iš pirmo žvilgsnio *ant karštųjų* atrodo; kai kur jo niekaip neįrengsi, nors ir būtum inteligenčias; kad ir trečios kartos; žodžiu, tas televizorius – gyva bėda, kitą kartą rodo pilnatį, ir norisi staugti...

...kadaise parašiau „tu toks dar jaunas, o jau durnas“ ir tuo labai prajuokinai savo bičiulės gimnazistą sūnų; tai pačiais laikais kitas visų mūsų bičiulis Kostas, jau būdamas pensininkas, atvarė į mokslinio tyrimo institutą, prisitaisės prie nugaros iš žabų sukonstruotą tokią „kuprinę“ ir sako: „Darbar, kai man jau greitai šimtas“... tada jam buvo septyniadesimt dvejų; darbar, kai man jau daugiau nei „greitai šimtas“, vieną grąžią dieną labai nustebės supratau, kad „atleisti iš darbo“ reiškia suteikti žmogui laisvę; kadaise, kol neįskiško „Komisija“, netgi sakydavom „paliuosavo“ ir „pasiliuosavau“, o dar labiau kadaise tą žodį vartojo poetai; vienu žodžiu, kai kurie žmonės ateina į protą tik šimto ir dar daugiau metų; darbar gi skaitau Ilzės raštus – „tave atleidžia (...) gauni galimybę (...) nebedirbtii“; gerbiu – tokia jauna ir dar išmintinga; kad tik gyvenimas nesugadintų...



Jurgio GIMBERIO iliustracija

Romualdas RAKAUSKAS

Iš spaudai rengiamo albumo

Triveidė knyga



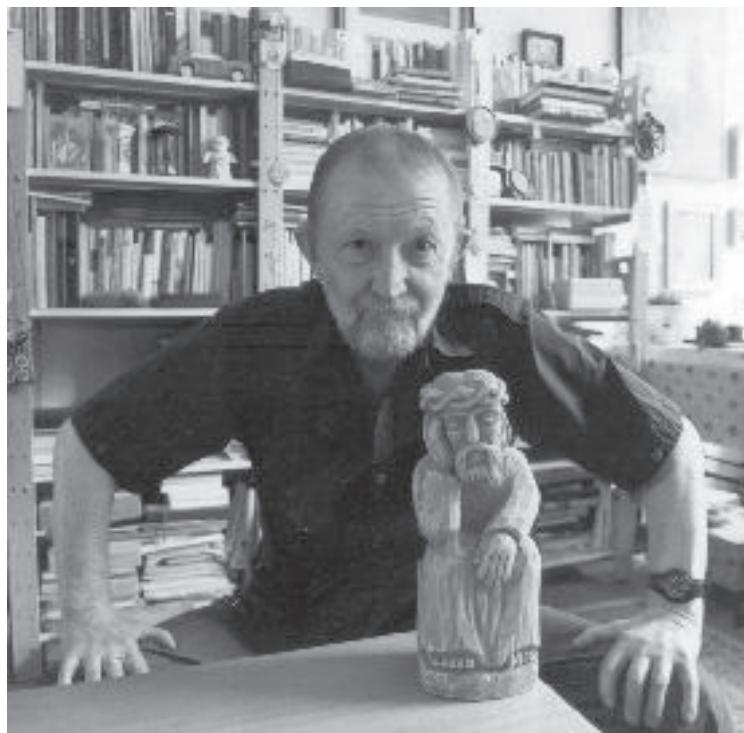
1993 m.

Rašytojas Jurgis Gimberis

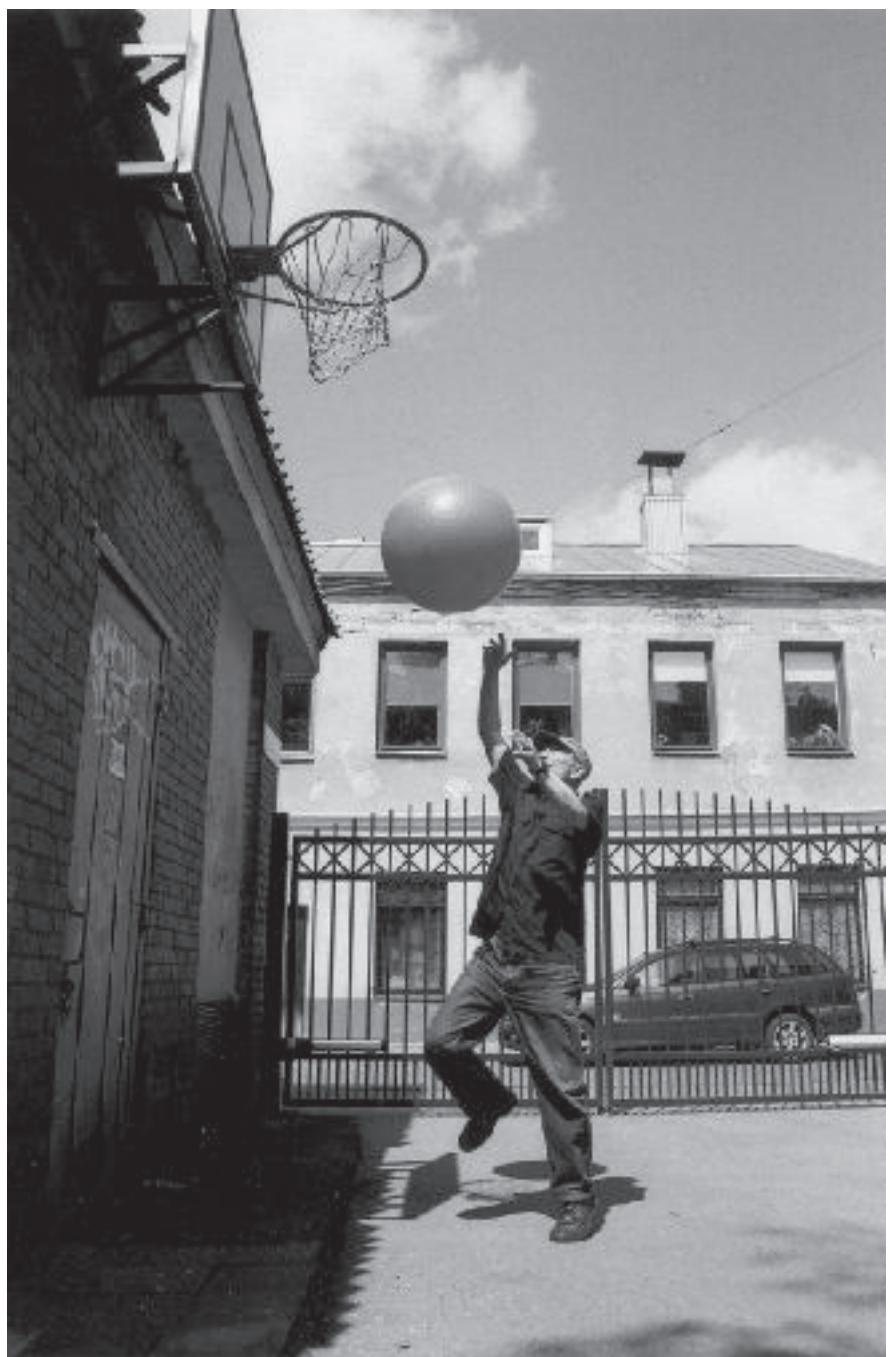
Stebédamas televizorių, negali nesistebeti, o humoro juvelyras Jurgis Gimberis net nusistebėjo sau naują žanrą – žinių trumpai, nes ne visada daug kalbédamas daug pasakai.

Iš tų mažakalbių trumpų žinių sulipdykime trumpą jubileinį pa(si)sveikinimą, siek tiek panašų į humoristo (auto)portretinį eskizą.

Pasirodo gyventi ne taip paprasta kaip atrodo. Kad ir su savimi kalbiesi, vis tiek nori būti išgirstas. Išmintis gyvenimui nemaišo. Kol galvoji, daug laiko tuščiai praeina. Lengvai susikalbi, kai nesikalbi. Kartais artimą norisi pasiųsti kuo toliau. Jei neturėtum ką veikti, galėtum daug nuveikti. Gaila laiko būti nelaimingu. Geras daktaras ir sveiką pagydo. Kiekvienas savo laimės kalvis, gaila, kad ne kiekvienas kalvis. Moteris laiko keturis namų kampus – vyras ieško penkto. Diletantai gali pasirodyti, kad meilė tas pats, kas imtynės. Kartais atrodo, jog atrodo ne taip, kaip atrodo. Būti Jurgiu yra likimas! (Dabar likimas gali ir mobiliuoju paskambinti.)



2012 m.



2012 m.

Daugybė būdų patirti kiną



Sakoma, kad, septynerius metus pragyvenęs viename mieste, gali save laikyti visateise jo dalimi. Būtent tiek metų skaiciuoja nesenai per Lietuvą prabėgęs Tarptautinis Kauno kino festivalis (TKKF). Tai viena iš progų, paskatinusių „Velvete“ su šio renginio organizatore Ilona JURKONYTE kalbėtis apie kiną, jo laisvėjimo būdus ir santykį su žiūrovais:

– Važiuodama senamiesčio link Neries krantei ne dažnai matau užrašą „Kaune kaip kine“. Kaip manai, ar ši pasakymą iš tiesų būtų galima priimti ne tik kaip reklaminį šių metų festivalio šūki?

– Pirmiausia jo nelaikau tik reklaminiu. Labai džiaugiuosi šiuo šūkiu, nes jis skamba kaip natūralus posakis, kurį ilgai turėjome omenyje ir kaip kino festivalio kūrėjai, ir kaip miestiečiai. Manyčiau, tai teiginys, su kuriuo galėtume tapatintis. Kalbėdamiesi apie šį šūki, prisiminėme seną posakį „Kaunas yra Kaunas“. „Kaune kaip kine“ gali skambeti kaip optimistinė jo modifikacija. Keista, kad miesto politikus šis posakis suglumino ir paskatinio jį papildomai svarstyti. Manės jis netrikdo. Dirbu kultūrai, gerbiu kiną, jis tampa įkvėpimo šaltiniu, tad esu išitikinusi, jog palyginimas su kinu Kauną pakylėja. Juk kino ir jo žanru yra įvairių. Galbūt tai atspindi ir tiesioginę paralelę su gyvenimu – yra daugybė Kauno veidų, būdų pamatyti ir patirti miestą. Šiemet TKKF viešėjęs režisierius, kinotyrininkas, kino eseistas Markas Cousinsas pabrėžė, kad miestas yra ypatinga erdvė, kurią malonu atrasti joje pasiklystant, užsimirštant, visai kaip kine, kai pasineria ma i filmą. Manau, tokie gražūs, viena vertus, festivalio turinio, jo svečių minčių ir, kita vertus, vertibių formulavimo sąskambiai palaiko bei džiugina lyg pajūryje atrasti gintariukai – norisi toliau jų ieškoti ir pakeliui grožėtis didingais dalykais.

– Rengdami kino festivalį tarsi iš naujo brėžiate Kauno žemėlapį, primenate įvairias erdves, kuriose galima žiūrėti filmus. Kinui pasirodo palankios daugelis miesto centro vietų: nuo Nemuno krantinės amfiteatro iki Mykolo Žilinsko galerijoje esančios salės. Regis, nebéra būtinybės ižengti į „tikrasias“ kino erdves. Tai atrodo įdomus reiškinys. Kodėl kilo mintis filmus rodyti skirtinose vietose? Ar tai pasiteisina?

– Be abejo, vien jau rodyti kiną yra svarbus žingsnis. Ir svarbu jį rodyti kitokį nei yra iprasta. Įvairios vietos atskleidžia daugiau galimybių. Ta-

čiau tenka pripažinti – jeigu Kaune būtų įkurta pakankamos arthouse 'inės' kino salės su puikia techninė įranga, manau, TKKF tokiose vietose ir vyktų. Festivalis prasidėjo nuo diskusijos apie išnykusias, nykstančias ir išsaugotinas kino erdves. Negalėčiau kalbėti, kad kai kurios yra mažiau pritaikytos, pavyzdžiu, M. Žilinsko galerijos salė ir vadinama kino sale, „Romuvos“ kino teatras išties yra vieta, skirta kinui iš didžiosios raidės, tai – iškovota erdvė, nuo kurios festivalis ir prasidėjo. VDU Didžioji salė taip pat tam pritaikyta. Taigi tikrai netiesa, kad kiną galima rodyti bet kur ir bet kaip. Svarbu gaivinti viešo jo rodymo tradiciją, gaivinti arba iš naujo „apgyvendinti“ rodymo vietas.

Kino gyvenimas Kaune pasiteisina, nes TKKF veikla skirta miestui, susijusi su jo kultūriniu gyvenimu. Mes nuolat ją tyrinėjame, o festivalių suvokiamė kaip komunikacijos būdą – tiek žiūrovų su režisieriais, tiek organizatoriu su žiūrovais; taip pat nedera pamiršti ir žinovų tarpusavio bendradavimo kino festivalio aplinkoje. Į tai žvelgiu optimistiškai: manau, bendradavimas yra pagrindinis būdas įveikti visuomenės susvetimėjimą, skeleisti tarpusavio supratimą.

– O kiek auditorijos dėmesys lemia būsimų projekto gaires? Galbūt galima apibūdinti ir kau-nieti žiūrovą?

– Žinoma, galima kalbėti apie Kauno žiūrovus. Jie labai imlūs ir atviri, taip buvo nuo pat pradžių. Auditorija plečiasi. Nuoširdžiai galiu pasakyti, kad vienas iš svarbiausių ir labiausiai motyvuojančių dalykų yra susitikimai su publiką. Man dažniau tenka bendrauti su jaunesne auditorijos dalimi. Pavyzdžiu, šiemet vykusiuose mokymuose pastebėjome didžiulį susidomėjimą kino festivaliu, buvo atrinkta apie devyniasdešimt 16-20 metų jaunuolių. Surinkta grupei sudaryta speciali mokomoji festivalio programa: filmų peržiūros, supratimą apie kiną plečiančios paskaitos, susitikimai su režisieriais. Dirbtuvių pradžioje man buvo užduotas klausimas, kodėl programoje tiek daug dokumentinio kino. Geriausias atsakymas – pasiūlymas jį žiūrėti, nes kinas yra labai įvairus, o dokumentika – ne vienalytė kategorija. Mano galva, dokumentinis kinas – vienas įdo-

miausiu reiskinių, neribotų būdų kalbėti apie materialią ir dvasinę mūsų tikrovę. Po renginio vykusio dirbtuviu aptarimo metu dalyviai tvirtino, kad nuo šiol jie nori žiūrėti vien tik jį (juokiasi), teigė, kad festivalis jiems atvėrė akis, jog dokumentika nėra tik televizijos filmai apie gamtą.

Be abejo, sunku paneigtis ir festivalio programos sudarytojo santykį su programa – norisi dalytis tuo, kuo tikime, kas patinka. Kasmet kino kritikų TKKF išskiriamas kaip vienas konceptualiausiu festivalių Lietuvoje, siūlantis „nelengovo“ kino programą. Pavyzdžiu, Goda Jurevičiūtė rašė: „...jeigu festivaliai taikysis prie auditorijos, o ne formuos ją, ateityje mus gali pasiekti tik pagrindinių festivalių laimėtojai. Bet čia pesimistinis scenarijus. Optimistinis sako, kad auditorijai užsiauginti reikia pasiryžimo ir kantrybės. Belieka tikėtis, jog TKKF jos turės ir kitais metais“ (*kamane.lt*). Mums labai džiugu, kad TKKF misija ir vizija yra suprantama, palaikoma kino profesionalų. Svarbu, kad matomi mūsų vertėbes pertekiantys darbai, o žiūrovai ir kino profesionalai pastebi, jog tai – ne tušti žodžiai.

– Šiuo atveju galima kalbėti apie ējimą prieš srovę?

– Idomus klausimas. Ējimas prieš srovę nėra mūsų tikslas, kaip tik atvirkščiai – norisi sukurti naują gero kino žiūrėjimo ir kūrimo srovę, kino kultūrą. Mums rūpi nuoširdus santykis su tuo, kas rodoma. Tačiau pripažinsiu – kartais nustebina tam tikros „judėjimo kryptys“... Kai kada jas supranti tik pradėjës rodyti vieną ar kitą filmą, vieną ar kitą programą. Dėl to tikrai kaskart išiklaušome į auditorijos nuomones. Programos sudarytojo darbas – nuolatinė santykio su žiūrovu paieška siekiant, kad abi pusės neliktu dogmatinių išitikinimų gniaužtuose – jos abi turi laimeti ir gauti kokybių pokytį.

Šiuo metu Lietuvoje jau yra daug kino festivalių – nesistengiame jų kartoti. Nėra prasmės daryti to, kas jau daroma. Siekiame rodyti tokį kiną, tokią audiovizualinę kūrybą, kokią pamatyti ir atrasti žmonės turi mažiau galimybų.

– Daug kartų minima „nekomercinio“ ir „arthouse“ kino savoka bei samprata. Esi pabrėžusi, kad vertinys „nekomerčinis kinas“ neatitinka tos reikšmės, kurią apima „arthouse“, ir populiarini būtent pastarają. Kodėl ir kokią skirti išryškinum?

– Naujų savokų nesiūlau. Manau, kinas neturėtų būti apibrėžiamas komerciniais aspektais. Tai ydinga, nes dažnai sukelia daug nesusipratimų. Pavyzdžiu, imama kalbėti apie komercinį ir neko-

mercinį renginį tarsi nurodant, kad tokis kinas kuriamas nemokamai, tuo užsiima grupelė „užsidegusių“ neprofesionalų ir kad jis žiūrėti susirenka taip pat saujelė entuziastų. Manau, taip puoselėjamą audiovizualinės kūrybos dalį marginalizuojame. Mano nuomone, kiną pirmiausia apibrežia meninių kriterijai. Nekomerčinio kino terminas yra tuščias. Gaila, kad bendrinė šio žodžio savoką lyg ir „uzurpavo“ nuspėjamas, schemiškas kinas, dažniausiai rodomas multipleksuose. Angliškoji savoka „art-house“ (liet. *meno namas*) taip pat nėra tobula, bet jis šiek tiek išlaisvina, nukreipia dėmesį į vietą – į meninio kino namus, kino teatrus. Tod gal galėtume lietuviinti – „kino teatrinis“ kinas, o siekiant išvengti „sviestuoto sviesto“ efekto, trumplinti ir sakyti tiesiog „teatrinis“ (*juokiasi*). Juk Lietuvoje žmonės taip mėgsta, gerbia teatrą. Kino priilyginimas jam gal padėtų mums išsamoninti, kad į kiną, kaip ir į teatrą, neinama vien dėl pramogos.

– *Pastebiu, kad kuruojamuose projektuose daug dėmesio skiriama meno kūriniam (pavyzdžiu, TKKF rubrika „Visos mūzoz“ pristato filmus apie meną, kūrėjus). Šiuo metu dirbi Šiuolaikinio meno centro kino programos kuratore. Esi sakiusi, kad riba tarp videomeno ir kino filmų labai neryški. Bet ji yra? Kaip dera šie du skirtinė, bet ir panašūs raiškos būdai?*

– Instituciniai meno ir kino sritys atskirtos. Tačiau kūrėjai – laisvi žmonės. Meninininkai pasitelkia įvairiausias raiškos priemones. Lygiai taip ir režisieriai savo kūryboje siekia būti laisvi. Man atrodo, įdomiausiai dalykai vyksta ten, kur konvencijos peržengiamos, jomis žaidžiamos, nepaisoma brėžiamų ribų. Pavyzdžiu, J.-L. Godard'as pradėjo kaip kino kritikas, paskui tapo režisieriumi ir tuomet apibendrino, kad visgi išliko kritikas. Galima teigti, kad per kiną jis priartėjo arčiau visuomenės ir jos kritikos. Galimybė nepaisyti institucinių konvencijų, pereiti nuo vieno žanro prie kito man yra labai įdomus reiškinys, kurio apraiškų Lietuvoje galėtų būti ir daugiau.

Šiuolaikinio meno centro kino salė pirmiausia sietina su *kinu*. Tai įvairiai audiovizualinei kūrybai atvira erdvė. Ji skirta instituciniam meno ir kino sričių dialogui bei kūrėjo, autoriaus laisvei užtikrinti. Žiūrovui ŠMC siūlo intelektualinį malonumą, turinį tiek emociniams, tiek ir analitiniam impulsams. Audiovizualinė kūryba skatina santykį su tikrove. Tai šiuolaikinės kultūros konstrukcija ir kartu dekonstrukcija – kaip įrankis autorui, norinčiam rūpimus mūsų būties reiskinius padėti po didinamuoju stiklu ir juos „iš arti“ dideliami ekrane apžiūrėti. Taigi tai, kas tokiu būdu matoma, nebūtinai turi būti malonu arba tapti pramoga.

– *Ivairių kino peržiūrų, festivalių šiuo metu Lietuvoje tikrai netruksta, kinas kaip tyrinėjimo objektas, tarpdisciplininis požiūris į meną populiarėja universitetuose. Atrodo, susidomėjimas nemazas, bet kaip, tavo manymu, tai atsispindi viešojoje kino recepcijoje? Ar pakanka profesionalių kritikos savam ir užsienio kinui?*

– Deja, ne. Negalima teigti, kad apie kiną visai nekalbama, tačiau to nepakanka. Stanga analitinio požiūrio, audiovizualinio raštingumo, kino edukacijos mokyklinio amžiaus jaunimui. Norėtu si ir rimtos kinotyros studijų programos bei moksliinių tyrimų. Jei bus tokie pagrindai, atsiras ir derama terpė įdomiai kino refleksijai populiariosiose žiniasklaidos priemonėse.

– *Galbūt jau sunku jaustis paprasta žiūrove, bet kas tave vis dar skatina atrasti kiną? Kaip pati pasirenkti filmą, kurį norėtum pamatyti?*

– Šiuo metu išgyvenu ypatingą susižavėjimą dokumentiniu kinu ir jo galimybėmis. Man patinka garsaus vokiečių režisieriaus Wernerio Herzogo požiūris. Jis teigia, kad su savoka „dokumentinis kinas“ turime elgtis labai atsargiai. Jo (ir daugelio kino teorijos analitikų) manymu, kino kaip „dokumento“ nė negali būti. W. Herzogas visą šios srities kūrybą būtų linkę vadinti tiesiog filmai.

Man labai įdomus autoriaus subjektyvumą atvirai deklaruojantis eseistinis kinas. Gero kino yra daug. Be abejo, su malonumu galiu vėl ir vėl žiūrėti M. Antonionio, J.-L. Gordard'o kūrybą, o iš neseniai rodytų arba teberodomų filmų paminėčiai šiuos: A. Kechiche'o „Adelės gyvenimas. I ir II skyrius“, R. Zurcherio „Keistas katinėlis“, H. Allahyario ir M. M. Gohary'o „Persiškas krokodilas“, J. Coheno „Muziejaus darbo laikas“, M. Coussino „Filmas pavadinimu meilė“, N. Facklerio „Ligoti paukščiai neišgyvena“... Mégstu filmus, kurie sugeba ne tik kalbėti apie tikrovę ir gyvenimą, bet turi drąsus bei fantazijos ieškoti būdų pasakyti ši tą daugiau, peržengti medijos ribas. Nuostabinti ir sudominti gali tik ne pagal nuobodžias, nuspėjamas formules kuriamas kinas. Gaila, dažniausiai ne jis yra užėmės didžiąją dalį ekranų. Geras kinas turi nuolatos save išrasti iš naujo.

– *Kokia tavo nuomonė apie jauną lietuvišką kiną?*

– Manau, jis įdomus ir labai aktualus. Be to – drąsus, išradinges, nes jis kuria iš įvairių sričių atėję autoriai, besirenkantys skirtinges priemones. Toks kinas dažnai laisvesnis nuo institucijų ir jų sąlygojamo ribotumo. Pavyzdžiu, Lietuvoje ilgą laiką buvo įsigalėjusi nuomonė, kad apie kiną kalbėti gali tik keli konkretūs kino kritikai, jis kurti – tik tam tikri kūrėjai „iš didžiosios raidės“, o rodyti – vien tam tikrų didžiųjų kino festivalių organizatoriai. Lietuvoje žmonės buvo (gal net tebéra) skirstomi į „kino“ ir „nekino“ žmones, suprask, profesionalus ir mėgėjus. Kinas savo prigimtimi siekia būti demokratiškas. Jis ir turėtų būti atviras visiems, turintiems ką pasakyti, nepriklausomai nuo statuso, gyvenamosios vietas, lyties, amžiaus, piniginės storio ar „partinės linijos“ bei nuo to, „kas už tavęs stovi“ (šiuos pasakymus išmokau iš Kauno miesto savivaldybės astovų kovos dėl „Romuvos“ išlikimo metu (*juokiasi*)).

– *Ačiū už pokalbj.*

Kalbėjosi Neringa BUTNORIŪTĖ



Festivalio organizatorių archyvo nuotraukos

16 Fotografija

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Prašome pateikti dokumentus



Spalio 30 d. Kauno fotografijos galerijoje atidaryta Vytauto V. Stanionio paroda „Nuotraukos dokumentams“. Joje eksponuojama fotografijos serija „Seirijiečiai. Nuotraukos dokumentams. 1946/1987“ bei specialiai šiai parodai sukurtas audiovizualinis projektas „Prisimenant nuotraukas dokumentams“ (2013). Tokiu būdu dažnai minima tai, ko iš tiesų visai nėra. Dokumentai neegzistuoja – jei ir buvo sukurti, jau palikti ir pasimetę istorijos stalčiuose.

O idėjos užuomazga, išsirutulojusi iki postmoderninių konotacijų, siekia net pokario laikus.

Vytautas V. Stanionis su fotografija susipažino dar vaikystėje, būdamas šalia tėvo, profesionalaus fotografo. Taip lengvai susiduria du fotografijų laikotarpiai ir du Vytautai. Serijai „Seirijiečiai. Nuotraukos dokumentams. 1946/1987“ Vytautas jaunesnysis atspausdina fotografijas iš vienos tėvo fotojuostelės, kurioje – Seirijų ir apylinkių gyventojų dokumentų nuotraukos, darytos 1946 m. tarybų valdžiai keičiant pasus į sovietinius. Toks keistas pasirinkimas aiškiai slepia tik numanomą dvię asmenybų susikirtimą – tos pačios profesijos tėvai ir jų atžalos beveik visada patiria įtampą. Gal ne tikrą konflikтиšką konkurenciją, bet vis dėlto aiškiai juntamą trintį. Būtent ji ši kartą virsta nauja senųjų fotografijų stilistika.

„1987 m. iš negatyvo atspausdintos išdidintos fotografijos Vytauto jaunesnijojo yra paliekamos nekadruotos, parodant ir perforacijas: tokiu būdu atliekamas priešingas tėvo elgesiu veiksmas ir šiuo gestu tarsi sugrąžinamas pirminis fotografijų vaizdas“, – štai taip sūnus *rekonstruoja* pokariu (vadinasi, balsioje moralinėje priespaudoje) dirbusio tėvo palikimą lyg ir nieko tame nekeisdamas. Taip saugoma istorija, ištraukiama užsimetę archyvai, išryškinamas fotografijos dokumentiškumas, tačiau atsiranda ir šis tas naujo paliekant tai, kas turėjo būti atmesta. Autorystė tarsi skyla į dvi dalis. V. Stanionis vyresnysis, taupumo sumetimais fotografovės po du Seirijų miestelio gyventojus vienamę negatyve, savo darytų nuotraukų tokia forma niekada nebūtų niekam rodes. Jų apskritai nebūtų eksponavės kaip meno kūriniai. Taip V. Stanioniui jaunesniam atitenka geroka autorystės dalis. Pasinės nuotraukos istorija paprasta – atskirtieji kaimynai, kaip ir dera, gavo dokumentui po atskirą nuotrauką, kuri atlieka vieną vienintelę asmenybės identifikavimo funkciją. Siandien kitas fotografas prieš žūrovus išskleidžia tuometinius fotografovimo išročius ir papročius. Pats save nereprezentuoja kaip menininko, nors postmodernistiniame kon-

tekste senųjų fotografijų suradimas, jų komponavimas šiuolaikiniame kontekste yra gana išprastas ir *serifikuotas* – tokų parodų būta net toje pačioje Kauno fotografijos galerijoje. Ypač netiketai senos tévo nuotraukos iškomponavo ir paties fotografo kūrybinéje tékméje – kaip didelis šuolis šiek tiek į šoną nuo to, kas buvo kurta anksciau (humanistinės fotografijos principus puoselėjusi serija „Žuvinto kolokyje“).

Ši kartą radinys nėra atsitiktinis, nes jo vieta laike ir erdvėje aiškiai identifikuota. Tokios paslapties lyg ir nėra. Kita vertus, pasui skirtos nuotraukos yra dokumentiškumo kraštutinumas: joje neatasispindį jokie stilistiniai užmojai, šviesos, rakurso ar kompozicijos *parametrai*. Toks formas grynumas verčia svarstyti apie šio tipo fotografijos reikšmes ekspoziciją salėje kiek galima labiau plečiant interpretaciją regos lauką ir tolstant nuo konkretių kūrinių.

Paso nuotraukoje pilietis laiko paslėpęs dažniausiai ne itin vykusį savo paties atspaudą. Su juo yra identifikuojamas ilgus metus, net kai jo išorinės ir vidinės asmenybės savybės neatpažįstamai pakinta, pasilenka laike. Pasinė nuotrauka ir tada lieka kaip simbolinis asmens ženklas su užfiksuotais svarbiais ypatumais, skirbybėmis. Taip ir tarpukario miestelio gyventojai, jau be jokių kitų faktų (pavardės, amžiaus, socialinės padėties ir statuso, profesijos nuorodų) tampa dar abstraktesnaisi simboliais. Statiški žmonių portretai baltos drobės fone liudija apie praėjusio laiko realijas, jei tik mėginame perskaityti psychologinius ženklus jų veiduose. Tiesa, pasinės nuotraukos visais laikais turi tam tikrą prievertos dimensiją ir autentiškumą naikina iki minimumo. Mus visus sodina taip, kaip niekada nesinorėtų pasilikti ilgiau, pasmerkia, nors ir trumpai, tačiau itin nemalonai akitatai su šalta objektyvo akimi ir fiksuoja stingdantį žvilgsnį. Taip atsiranda keisti bejausmai veidai, tuščios fotografijos. O jas eksponuojant lyg meno kūriuius tarsi teigiamas neįmanomumas. Esame kviečiami susikurti tai, kas jose galėjo būti hipotetiškai pras-

minga, ar taip pat tik vaizduotėje atmetti tai, kas galbūt nereikalinga meninėje fotografijoje, paméginti išsivaizduoti, kas lieka atsisakius visų īmanomų stilistinių triukų. Galbūt grynoji fotografijos dokumentika apgaubta tokia spengiančia, nuo formos trukdžių apvalyta tyla, jog geba sukurti naują interpretavimo būdą?..

Net jei didžiausios potencijos paroda nuteikia teoriniam pačios fotografijos, jos formų kaitos ir netiketų jungčių refleksijai, „Nuotraukos dokumentams“ sukaupusi žinių ir apie istorinio kismo formas. Antrojo pasaulinio karo (ir bet kokie kiti asmeniški) randai tų žmonių veiduose – akivaizdūs. Dvasinis nuovargis ir neviltis, baimės ir skausmas niekaip neatveria ateities viltingumu ir rytojaus laukimo. Jie paprasčiausiai nebeturi jėgų laukti. Net neaišku, ko dar galima laukti. Šie portretiniai duetai labai primena ant senelių kambarių sienu kabėjusius šeimynines fotografijas „Jis ir ji“, tik be šiltų žvilgsnių ir jausmingai suremtų pecių. Cia atsitiktinai atsidūrę žmonės visiškai pasimetę baltoje fono erdvėje ir neužmezgę vienas su kitu jokių draugiškų saitų, likę kiekvienas sau. Net sunku išsivaizduoti šitokią autonomiją taip arti kito asmens. Asmeniškumo fotografijose tiek mažai, kad vaizduotėje jie visai nesunkiai klojasi vienas ant kito ir susijungia į vieną *tipiško* pokario laikų lietuvių portretą.

Bemaž vaiduokliškų, tuščių veidų eilės driekiasi galerijos salės sienomis, kol užkliliava už kiek gyvenimo vaizdo. Vytauto V. Stanionio audiovizualinis projektas „Prisimenant nuotraukas dokumentams“ (2013) taip pat inspiruotas tévo darytų pasinių fotografijų. Pagrindinė tema jungia praeitį ir šiandieną, istorijos refleksijos čia randasi ieškant žmonių, susijusių su pokario fotografijomis, jose užfiksuotais asmenimis. Skirbybių junginiai, praeities ir dabarties deriniai, dviejų savarankiškų ir kartu labai artimų fotografijų vienis kuria naujus darinius, kurių iššifravimas yra didžiausias parodos iššūkis.



Aldona ŽEMAITYTĖ

Tylus džiaugsmas – iš tylos

Jie artėja mūsų link it paslaptini praeities šešeliai. Prieš keliolika ar keletą metų daugelis jų dar buvo šalia – kūno ir kraujo pavidalu. Buvo kupini gyvybės ir paženklinti išrinktuj antspaudu – ryškiu talentu, kurį jiems atseikėjo Dievas ir Gamta. Visų šventųjų dieną Antakalnio kapinių Menininkų kalnelyje jie priartėja prie gyvųjų ir atsistoja šalia kraują už mūsų Laisvę pralejusių didvyrių kaip bekūnai šešeliai, kaip sklandančios dvasios, kurios įsipina į iškilmingų Mišių, aukojamų už mirusiuosius, eigą. Jie klausuo, kaip arkivyskupas Gintaras Grušas, laikydamas Mišias, kalba apie gyvybę, didžiausią Dievo dovaną žmonijai. Kad ją turime branginti kaip indą, kuriame pulsoja Dievo dvasia. Jie klausosi būdami šalia, kaip ir fotomenininkės Valerijos Dichavičienės fotografijų parodoje „Jie buvo greta mūsų“, su-

rengtoje Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos galerijoje (Šv. Jono g. 11 paroda veikia 2013 m. spalio 30 - gruodžio 2 d.).

Jie buvo greta mūsų? Jie vis dar greta – mūsų atminyje kaip šviesus prisiminimas, kaip tylus džiaugsmas, atėjęs iš tylos. Valerijos fotografijose jų veidai ir rankos, svarbiausia žmogiškosios esaties liudytojai, išplaukia prieš nustebusias mūsų akis. Išraiškingi veidai ir kalbančios rankos. Stai iš laiko gelmių išnyra Justinas Marcinkevičius... Tik viena veido pusė apsviesta, kita skendi tamsoje. Gal todėl, kad jo žodis, gydės sužalotas gėrį pasiilgusių skaitytojų sielas, turėjo prasimūsti pro banalių ir lipnių sovietmečio tamsą. Libanietis poetas Kahillas Jibranas rašė, kad „žmogus – gelmė, o jo siela – bedugnė...“ Kuo daugiau duota talento, tuo gelmingesné siela, kurios atsvaitus į fotoaparata sugauna jautrus ir įgudės fotografas. Šiuo atveju – V. Dichavičienė.

Trisdešimt portretų, trisdešimt skirtingu siejos virptelėjimų. Meno istorikas ir dailės kritikas Vladas Drėma, užsispyrės kovotojas su isto-

rinio paveldo niokotojais. Šis žmogus – visa epocha. Kaip tvirtai krėsle sėdi jo kresna figūra, atakliai į mus žvelgianti primerktonmis akimis ir užsklendusi save kietai sunertas rankų pirštais. Neįveikiamas asmenybė, tikras paveldosaugos ritteris. O įdvasinta aktorės Rūtos Staliliūnaitės ranka, prispausta prie krūtinės, – palydimasis įkvėpto veido gestas. Mefistofeliškas dailininko Vytauto Kalinausko žvilgsnis ir cigaretė, smilkstanti tarp žieduotų pirštų. Žvilgsnis ir judesys – iš tamsos... Taurioji Domicelė Tarabildienė, besišypsanti atlaidžiai šypsena, apglėbusi puošniąja motinos skarą, tarsi sūpuotų kūdikį... Šviesotamsa – stiprioji nespavotosios fotografijos pusė, lemianti jos ilgaamžiškumą, išskirtinumą ir aktualumą.

Parodoje lyg kaleidoskopiskame pasaulyje galima keliauti per menininkų, rašytojų, muzikų, mokslininkų portretų galeriją tarsi per srūvantį laiką, o trisdešimt psychologinių fotografijų stulbina dvasine įkrova. Tai tik maža dalis to, ką V. Dichavičienė sukūrė per trisdešimt metų, nuo tada, kai savo namuose drauge su žymiuoju fotografijos meistru Rimantu Dichavičiumi įsirengė fotolaboratoriją, kurioje nuotraukas Valerija pati ryškino, spausdino, retušavo... Koks anachromizmas, pagalvos šiandieninis geltonsnapis ir nieko nesupras. O juk tada buvo 1975 m. Rimantas savo žmonai padovanojo sovietmečiu beveik retenybę – nepigų fotoaparatą „Leica“.

Valerija ne tik fotografuoja. Jos piešiniai – it tušu išryškintos akvarelės, ypač žolynų „portretai“ subtilumu ir trapumu primena japonišką tapybą. Gležni augalai lyg vėjo atpūsti iš nebūties, jie atsinešė savo „biografijas“ – augimo, žydėjimo ir vytimo...

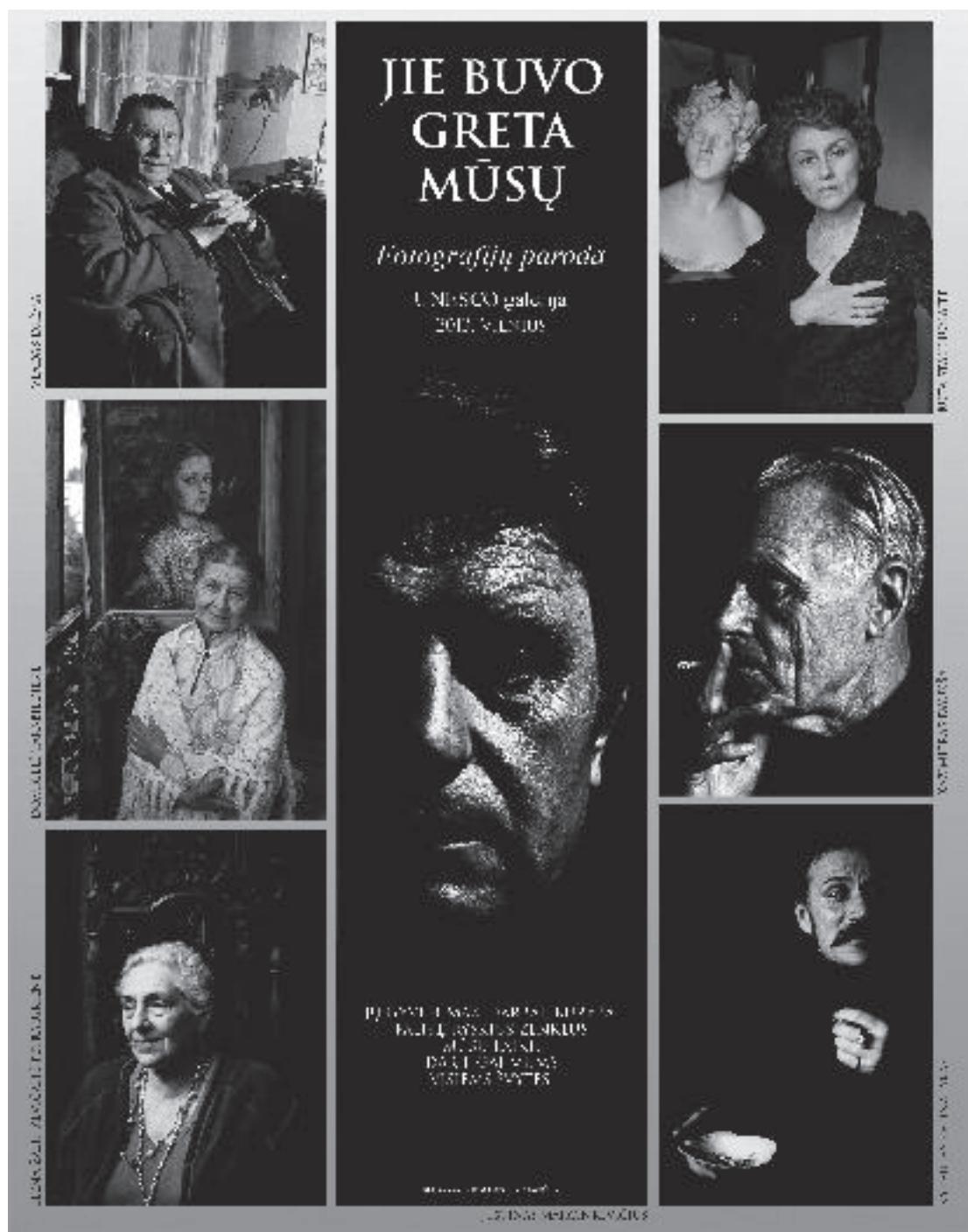
V. Dichavičienės, o ne kurio kito fotomenininko portretines nuotraukas renkasi menininkai ir mokslininkai, leisdami savo knygas ir katalogus. Tai tarsi kokybės ženklas ant leidinio viršelio ar tituliniame puslapyje...

2010 m. tarptautinėje fotobienalėje V. Dichavičienė pripažinta geriausios kolekcijos autore. Jos sukurtų portretų kolekciją sudaro apie 100 darbų. Įsivaizduokin, kaip monumentalai atrodytų jų ekspozicija didelėje parodų salėje...

V. Dichavičienės paroda „Jie buvo greta mūsų“ svarbi dar vienu aspektu. Dabar išgyvename kartų kaitą. Ypač tai galima justi Vilniuje ar kitame Lietuvos didmiestyje, kur pro šalį gatve plaukia minios jaunų žmonių, kavinėse puotauja aibė jaunų lankytøjų, koncertų salėse mirguiliuoja džinsuoti jaunuoliai. Pro šalį švysčioja šviesūs veidai, madingi siluetai... Tuose jaunuose veiduose atsimuša kitos svajonės ir kitokie siekiai nei XX a. vidurio ar sovietmečio pabagigos miestiečių. Kitoniška apranga, negu pilka spalva paženklinti *homo soveticus* atstovų...

Išėjusių Anapusybėn ir dar čia užsilikusių jų amžininkų gyvenimas ir laikas buvo rūstus, kietas, jis mokė brangiinti tas vertėbes, į kurias šiandien jaunimas pasižiūri pro pirštus. Bet – laikas sėti ir laikas pjauti. Visiems vienodai ateina metas pažvelgti į save ir suvesti gyvenimo balsans. Nelengva tai atliliki kartų kryžkelėje...

Jie buvo šalia mūsų. Jie vis dar tebéra šalia, kol siekia mūsų atmintis. Nauja karta turės naujus vardus, naujus autoritetus. Tai dėsninga, prasmiga ir savo iškai didu, nes laikas yra negailėtingas. Jis kiekvienai kartai tiksi vis kitu ritmu. Ar man, ar mums patinka šiandieninis ritmas? Laikas to neklasius ir nieko neklauso. Jis tiksi ir tiksi. O mums lieka tylus džiaugsmas, ateinantis iš tylos.



18 Muzika

XVIII tarptautinio šiuolaikinės muzikos festivalio susitikimų „Iš arti“ programa

9 d., šeštadienį, 17 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – „Concerti“. Kauno miesto simfoninis orkestras (vyr. dirigentas Constantine Orbelian, vadovas Algimantas Treikauskas). Solistai: Atis Bankas (smuikas, Kanada), Petras Geniušas (fortepijonas), Marcelina Russak (sopranas, Lenkija), Rimantas Armonas (violončelė), Eva Sartartavičiūtė (fleita, Ispanija), José Alejandro Valcarcel Moura (obojus, Ispanija), Avelino Ferreira López (klarnetas, Ispanija), Saul Canosa Insua (fagotas, Ispanija). Dirigentas Modestas Barkauskas. Programa: Vidmantas Bartulio „Ne tas peizažas“ smuikui ir simfoniniam orkestrui (premjera), Vytauto V. Barkausko „Via tempora“, Witoldo Lutosławskio „Chanteleurs et Chantefables“ (premjera Lietuvoje), Anatoliujaus Šendrovo Koncertas violončelių ir simfoniniam orkestrui Nr. 3, Jean Francaix „Quadruple Concerto“ (fleita, obojus, klarnetui ir fagotui (premjera Lietuvoje). Bilietai kainos – 15, 20 Lt.

10 d., sekmadienį, 17 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – „Decetas“. Quintette ? Vent De Marseille / Marselio pučiamųjų instrumentų kvintetas (Prancūzija): Thomas Saulet (fleita), Armel Descotte (obojus), Daniel Paloyan (klarnetas), Didier Huot (valtorna), Frédéric Baron. Kristupo kvintetas: Giedrius Gelgotas (fleita), Justė Gelgotaitė (obojus), Andrius Žiūra (klarnetas), Paulius Lukauskas (valtorna), Andrius Puplauskis (fagotas) Programoje: Remigijaus Šileikos „Modalinė impresija“ (premjera), Dariaus Milhaud „La Cheminée du Roy René“, Henri Tomasi „Variations sur un thème corse“, Algimanto Kubiliūno „Kodėl?“ (premjera), Osvaldo Balakausko „Aerofonia II“, Henri Tomasi „Cinq Danses“, „Danse Agreste“, „Danse Profane“, „Danse Sacree“, „Danse Nuptiale“, „Danse Guerrière“, Jean Francaix „Sept Dances“ (decetas, premjera Lietuvoje), Lucien Guérinel „Rives effleurees“ (decetas, premjera Lietuvoje), Lino Rimšos – „4Ten“ (decetas, premjera). Bilietai kainos – 10, 15 Lt.

11 d., pirmadienį, 18 val. Kauno menininkų namuose – kompozitorius ir smuikininkas Mihkel Kerem (Estonija) ir pianistas Rokas Zubovas. Koncertas-susitikimas, koncertas-staigmena, koncertas-dialogas, koncertas-pamoka Bilieto kaina – 10 Lt.

12 d., antradienį, 18 val. Kauno valstybinės filharmonijos Mažojoje salėje – „Dviese“. Rita Novikaitė (mecosopranas), Halina Maria Kochan (fortepijonas, Austrija), Esfera Ensemble (Ispanija). Meno vadovė Teresa García Herranz. Elisenda Pujals (sopranas), Teresa García Herranz (gitaro), Arne Bock (garsodizainas, režisierius). Programoje: Antano Kučinsko „Ende des Zyklus“ (premjera), Zitos Bružaitės „Cantion“ (premjera), Shane Woodborn „Drei Alten Lieder“, Witold Lutosławski 2 Lieder iš „Pięć pieśni“, Dalios Kairaitytės „Naktis“, Felikso Bajoro „Monotonija“, Dusan Bogdanović „5 dainos pagal Gabriela Mistral“ (Juan Antonio Ba?os vaizdas ir animacija), Luciano Berio „Sequenza III“, Wim Henderickx „Saeta“, Jono Tamulionio „Vilniaus miniatiūros“ (premjera), Ilya Ziblat „La Casa Roja“ (žodžiai ir vaizdas Juan Carlos Mestre, video autorius Arne Bock). Bilietai kaina – 15 Lt.

13 d., trečiadienį, 11 val. Kauno miesto muziejaus skyriaus M. ir K. Petruskų lietuvių muzikos muziejuje – lietuvių muzikos interpretacijos seminaras ir paroda, skirta kompozitoriaus Juozo Indros jubiliejiniams metams. Dalyvauja: Gražina Miliauskaitė (sopranas), Jurgita Šalčiūtė (mecosopranas), Saulius Bartulis (violončelė), Stasys Kraujelis (obojus), muzikos istaigų moksleivai ir mokytojai. Iėjimas nemokamas.

14 d., ketvirtadienį, 18 val. Nacionalinio Kauno dramos teatro Ilgojoje salėje – opera „Geros dienos!“ Kompozitorė Lina Lapelytė. Libreto autorė Vaiva Grainytė. Režisierė / scenografinė Rugilė Barzdžiukaitė. Prodiuseris „Operomanija“. Bilietai kaina – 30 Lt.

15 d., penktadienį, 19 val. Kauno menininkų namuose – „Lietuviškos muzikos karpiniai“. Lietuvių liaudies dainos pagal Joną Jurkūną, Zitą Bružaitę, Bronių Kutavičių, Vidmantą Bartulį, Algirdą Klovą, Giedrių Kuprevičių. Čiurlionio styginių kvartetas, multiinstrumentininkas Saulius Petreikis, Rasa Serra (vokalas), Gintautas Velykis (VJ), Marius Salynas (DJ). Bilietai kaina – 10, 15 Lt.

16 d., šeštadienį, 17 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – lietuvių kompozitorų simfoniniai kūriniai ir cd „Musica Vera“ sutiktuvės. Kauno miesto simfoninis orkestras (vyr. dirigentas Constantine Orbelian, vadovas Algimantas Treikauskas), dirigentas Imants Resnis (Latvija). Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Solistai: Pranciškus Narušis (birbynė), Liudas Mikalauskas (bosas), Aušra Gakaitė (sopranas), Neda Malūnaviciūtė (vokalas), Kristina Žaldokaitė, Berta Timinskaitytė, Ieva Mukauskaitė, Gaudė Vaitkutė (vokalas). Programoje: Alvidas Remesa „Melodija“, Eduardas Balsys „Habanera“, Vidmantas Bartulis „Muzika“, Donatas Zakaras „Pjese“, Zita Bružaitė „Dainos gimimas“, Faustas Latėnas „Šviesiam atminimui“, Jonas Jurkūnas „Temporarily“, Giedrius Kuprevičius „Lux aeterna. Myliu“, Vaclovas Augustinas „Gloria“, I d. Bilietai kainos – 15, 20 Lt.

Bilietai į festivalio renginius parduodami renginių vietų kasose, taip pat visose „Tiketa“ kasose.



Namų kino kolekcija

Gediminas JANKAUSKAS

„Mergina su drakono tatuirusote“

Britai nuo seno mėgsta sakyti, kad net padoriausios šeimos spintoje galima rasti seną skeletą. Suprask – paslapči, kuri ilgai slėpta nuo kitų, bet fatališkai sutapus aplinkybėms buvo ištraukta į dienos šviesą.

Pagal švedų rašytojo Stiego Larsson romaną sukurta „Mergina su drakono tatuirusote“ taip pat prasidėda nuo panašios siužeto užuomazgos. Devintojo dešimtmecio slenkstį peržengęs turtinges pramoniinkas Henrikas Vangeris (aktorius Christopheris Plummeris) tiki, kad prieš keturis dešimtmecius jo šeimos valdose paslaptinai dingusi mylima dukte-

„Mergina su drakono tatuirusote“
("The Girl with the Dragon Tattoo")
Trileris. JAV, Švedija, D. Britanija, 2011 m. Rež. Davidas Fincheris. Vaidina: Danielis Craigas, Rooney Mara, Robinas Wrightas, Stellanas Skarsgardas, Christopheris Plummeris. DVD: „Videoline“.

récia Harieta buvo nužudyta saviškiu. Tą lemingą dieną visi „trisdešimt gražių ir godžių žmonių, trokštančių atsirekti savają riebus pyrago dalį“, buvo susirinkę į atokioje saloje esančią Vangerių šeimos vasarnamį. Paslaugų atmintis sufle ruoja – tai primena chrestomatinių Agathos Christie romaną „Dešimt indėniukų“. Bet ir ši, regis, akivaizdi asociacija filmo autoriams tėra dar viena didžiulio ornamento detalė, iš kurių dvi su puse valandos bus dėliojama bauginanti aistrų ir nusikaltimų mozaika. Artėjantį gyvenimo saulėlydį jaučiantis patriar-

Savaitgalis prie televizoriaus



Savaitgalį netrūks ryškių kontrastų

Žiūréti filmus su patinkanciais aktoriais visada manlon. Bet dar maloniu, kai atrandi naują talentą. Jau senokai kiekvienas naujas Ryano Golingo pasirodymas ekrane žada stiprių emocijų porciją. Nebus išimtis ir filmas „Važiuok“ (ketvirtadienis, 23.10 val., LRT). Jame R. Goslingo herojus kaskadininkas neturi vardo. Taip patogiai dėl dviejų priežascių. Tas-kuris-neturi-vardo visada pretenduoja būti ne konkretus, bet apibendrinantis personažas, kartais jis net gali tapti archetipu ar savotišku mitologiniu heroju mi. Kita anonimiškumo priežastis – labai prožiška. Kai kada vaikinas nesibodi (suprantama, už gerą atlygi) iš nusikaltimo vietas į saugų rajoną žaibišku greičiu pavėžeti sprunkančius plėšikus. O šia veikla užsiimančiam žmogui viešumas visai nereikalingas.

Kanų kino festivalyje Nicolas Windingas Refnas už filmą „Važiuok“ gavo geriausio režisieriaus apdovanojimą. Jam pavyko sukurti ypatingą filmo atmosferą, kurioje tradicinės gangsterinės baladės intonacijos pinasi su senamadiškai sentimentalų melodramų stilistiką, o ją ne kartą brutaliai nutraukia tokie žiauriūs žudynių vaizdai, kad norisi užsimerkти.

Vien dėl šių stilius kontrastų filmas „Važiuok“ taps modernaus kino klasika. O finalinė mirtino gėrio ir blogio susidūrimo scena tikriausiai universitetuose bus rodoma būsimiems režisieriams kaip pavyzdys, kad galima rasti originalų net šimtus kartų matytos atomazgos sprendimą.

Kur kas mažiau originalumo bus politiniame trileryje „International“ (penktadienis, 21.00 val., LNK). Gal ir gerai, kad šis vokiečių kino režisieriaus Tomo Tykwerio filmas vadinas tarptautiniu žo-

džiu. Tai padeda suprasti, kad realiai įvykiai pagrįsta istorija moderniame pasaulyje yra universalūs. O nesenos bankų griūties kontekste dar ir atrodo pranašiška. Mat viskas, kas darosi pasaulyje dabar, jau vyko praėjusio amžiaus devintojo dešimtmecio pabaigoje ir buvo susiję su Tarptautinio komercinio kredito banko (BCCI) veiklos pasekmėmis.

Interpolo agentas Luisas Selindžeris ir Manhato apygardos prokuroro pavaduotoja Eleonora Vitman pasiryžę atskleisti šias amžiaus aferas, nors supranta, kad metė iššūkį kur kas galingesnei pabaisai nei devyngalvis slibinas.

„Snobo kinas“ pristato paskutinį šiemet mirusio rusų režisieriaus Aleksejaus Balabanovo filmą „Ir aš noriu“ (penktadienis, 22.55 val., TV1), kurį kritikai jau praminė liūdnū testamentu. A. Balabanovas čia net suvaidino režisierių, mirštantį prie aplieastos cerkvės. O filmo herojai – Banditas, jo gražuolė draugė, geriausias bičiulis Matvejus ir šio pagyvenęs tėvas Muzikantas – trokšta rasti garsiąją „Laimės varpinę“. Anot senos legendos, kažkur šalia Ugličio miestelio, netoli ese apliečios atominės elektrinės, yra paslaptinė ir amžinai apsnigta vietovė. Ten stūksanti varpinė priverčia išnykti gerus žmones. Tačiau į ją išeidižiami ne visi.

Pagal ispanų rašytojo Arturo Perez-Reverte's romaną „Diuma klubas“ sukurtame mistiniame trileryje „Devintieji vartai“ (penktadienis, 0.10 val., Lietuvos ryto TV) prekeiviu Dinui Korsui (jis suvaidino Johnny Deppas) vienas turuolis pasiūlo gerą atlygi, jei jis suras tris knygas „Devintieji Šešelių Karalystės vartai“. Ant laužo 1666 m. sudeginto Aristido Tor-

chas nenori aplisti ašarų pakalnės neišsiaiskinęs merginos žūties aplinkybių, todėl ši atsakingą reikalą pasiūlo ką tik viešai sukomprimituotam žurnalistui Mikaelui Blumkvistui (jis vaidina Danielis Craigas). Šio teisybės ieškotojo reputacija visuomenės akyse buvo sužlugdyta tada, kai idealistas metė iššūkį turtingam magnatui, itariamam ginklu prekyba ir milžiniškomis finansinėmis machinacijomis. Smeižtu apkaltinto žurnalisto laukia kalėjimo kamera, o viešą pasmerkimą ir gėdą galėtų nustelbtu nebent nauja sekmingai ištirta byla.

Savais keliais į tą patį tikslą žengia ekscentriška kompiuterių hakerė Lisabet Salander, pasamdyta sekti Blumkvistą. Pamažu abu detektivai aptinka prieš keturis dešimtmecius įvykdyto nusikaltimo sasajas su nauju žmogžudycių serija.

Tie, kuriems šautų į galvą knygos turinį palyginti su naujojo filmo siužetu, turėtų konstatuoti, kad didelių nukrypimų nuo romano beveik nėra. Filmo autorių domina ne tik detektivinė intriga ir kriminalinio kino pagrindą sudarančios žudiko paeškos. Ir anksciau kurtuose kriminaliniuose trilleriuose („Septyni“, „Zodiakas“) režisierius Davidas Fincheris stengesi konkretių istoriją išterpti į universalesnį kontekstą. Si kartą jis taip pat pasinaudoja galimybe pamąstyti apie amžinąs blogio ištakas, smurto prieš moteris priežastis ir žmogiškosios prigimties netobulumą. Malonus, kad autoriai nepiktnaudžiauja žiaurumo bei smurto scenomis ir moka pasiekti maksimalią įtampą tada, kai brutaliausiai vaizdai lieka už kadro. Deja, ši klasikinio kino savybė mūsų laikais prisimenama ne taip jau dažnai.

Ir nors pagrindinį vaidmenį atlieka D. Craigas, nelaukite Džeimso Bondo vertų triukų ar vienareikšmės gėrio pergalės prieš blogi. Rūšcioje, į komiksą nepanašoje realybėje viskas kur kas sudėtingiau.

chijos knygose yra senovinės graviūros, kuriose detalių iliustruotas šėtono iškvietimo ritualas.

Honkonge sukurto kriminalinio filmo „Dviguba rokiuotė“ perdibinyje „Infiltruoti“ (penktadienis, 1.05 val., BTV) Bostono policininkas Bilis Kostiganas (jis jau trečią kartą Martino Scorsese's filme vaidina Leonardo DiCaprio) gauna užduotį aptikti policiinkų gretose užsimaskavusius nusikaltėlių „kurmius“ ir suduoti skaudų smūgį airių mafijos klano vadeivai Frenkui Kostelui. Panašia diversine veikla užsiima į policiją infiltruotas Kolinas Salivenas. Ir Bilis, ir Kolinas greitai apie vienas kitą sužino tikrą tiesą. Tačiau iki finalo dar toli, o didieji konflikta tada tik prasidėda.

Steveno Millhauserio apsakymo pagrindu sukurtas „Iliuzionistas“ (sekmedienis, 22.40 val., BTV) pasakoja, kaip Austrijos ir Vengrijos imperijos saulėlydžio metais jaunoji hercogienė ir baldžiaus sūnus pamilo vienas kitą, tačiau buvo priversti išsiskirti. Kai jiedu vėl susitiko, mergina (aktorė Jessica Biel) ruošesi tekėti už sosto paveldėtojo, o vaikinas Eisenheimas (aktorius Edwardas Nortonas) buvo tapęs garšiu iliuzionistu. Bet ir dabar tarp jų – praraja.

Kriminalinėje dramoje „Žalioji mylia“ (sekmedienis, 23.35 val., LNK), sukurtoje pagal Stepheno Kingo romaną, rekonstruojama tikra istorija, vykusi Amerikoje 1935 m., kai į Cold Mountaino kalėjimo mirtininkų kamerą pakliuvo milžiniško sudėjimo juodaodis Džonas Kofis. Jis nuteistas už dvių mažų mergycių nužudymą, bet visai nepanašus į žudiką. Panašu, kad likimas jam bus išskrėtas piktą pokštą. Tačiau dabar Džono laukia tik žaliu linoleumu dengtas koridorius, vedantis į šiurpios egzekucijos vietą. Ši „žalioji mylia“ vėliau visą gyvenimą kankins Tomo Hankso (jis vaidina kalėjimo prižiūrėtoja) herojų ir belsis į žūrovų sąžinę. Ar išgirsime ši balsą?

Remigijus VENCKUS

Metafizinis ir formalus centras Marcino Zalewskio kūryboje

Teoriniuose straipsniuose dažnai svarstau apie žmogaus poziūrį į meną, susijusį su individualiu suvokimu, lemiančiu galimybę įvardyti kūrinio centrą. Diskutuodamas su savimi, o kartu ir su kolegomis, ne kartą esu konstatavęs, kad kūrimo centro paieška yra įprasta intencija, vienodai kylanti tiek profesionaliai, tiek mėgėjiškai žvelgiant į meną. Ji organiškai kyla iš meno kūrėjų, vertintojų ir žiūrovų kritinės sferos bei joje vykstančios būtinosios poziūrio į kultūros produktus kovos. Šiuo atveju kovą suvokui kaip teigiamą kultūros gestą. Tai būtinas judejimas, lemiantis meno kaip sistemos plėtotę.

Centru esu linkęs vadinti anksciau neregėtą menininko kūrybinį gestą arba pažistamo kūrėjo naują vizualinės kalbos rezultatą. Ši samprata mano teorinėje žiūroje atsiveria kaip kažkas, kas priklauso metafiziniam meno sluoksniui. Cia metafizinis centras yra aktyvus gestas, įreikšminantis kūrinio turinį arba kūrinį kaip tam tikros filosofijos išraiškos sistemą. Nors šio centro įvardijimas leidžia tinkamai *perskaityti* aptariamą ir analizuojamą meno kūrinį, mane taip pat domina ir kitas, labiau su meno forma susijęs centras. Juo galima laikyti paveikslų kompozicijoje išskirtą plokštumą arba figūrą bei iš jos sklindantį siužetą, kuris telkia dėmesį ties konkretiū žiūros tašku. Šio taško buvimas ir akivaizdus pasiroydymas sietinas su universalios arba individualios meno kalbos išmanymu, gebėjimu ją tobulinti arba neigti plėtojant kūrybos aktą, išvkydinti tam tikrą specifinę kultūros tekstu praktinę dekonstrukciją. Dekonstruojant tekstai specialiai ardomi ir jungiami į naują sistemą, naują pasakojimo ir perskaitymo praktiką.

Prabili apie meno kūrinio metafizinį bei formalųjį centrą mane skatina Marcino Zalewskio (g. 1978 m.) kūryba. Paminėtina, kad 1998 m. dailininkas baigė skulptūros studijas Kenaro meno mokykloje Zakopanėje (Lenkija); 2004 m. – Varšuvos meno akademijoje. Parodose dalyvauja nuo 2004 m. Šiemet dailininko kūriniai gausiai pristatomi tarptautiniame vaizduojamojo meno festivalyje – projekte „Menas senuosiųse Lietuvos dvaruose“. Šiuo metu M. Zalewskio kūriniai galima apžiūrėti Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje (Vilniaus g. 41, Vilnius). Toliau pateiksiu galimą eksperimentinį poziūrį į menininko kūrybą.

M. Zalewskio darbai man ypač įdomūs dėl išbarstyto kompozicinio centro. Šiuo atveju dera klausti: kas veikia ir / ar dominuoja dailininko kūryboje kaip centras? Vizualiajame paveikslų centre regimas žmogaus kūnas ir / arba veidas. Vienu metu jie (su)koncentruoja ir (iš)barsto žvilgsnį (sukuria arba naikina centrą). Kūnas ir veidas, kaip aktyvus ženklas, plečia ir siaurina žiūréjimo kampą. Šiuo atveju kūrinio filosofinis (turinio lygmuo) irgi plečiasi arba siaurėja. Turinys gali atsiverti tiek lokalai, tiek globaliai. Jis gali lemti arba labai subjektyvū, arba objektyvū meno patyrimą. Vadovaudamas lokalaus / globalaus, siauro / plataus binarine konfrontacija aš ne tik neminėsiu analizuojamų pavadinimo, bet ir savo gestu antrinsiu menininko idėjai nieko, kas vaizduojama, ne įvardyti. Sąmoningai nepateikdamas konkretių pavadinimų M. Zalewskis skatina individualiai ir intuityviai, beveik subjektyviai kritiškai prieiti prie kūrinio. Aš bandysiu kūrinių perskaityti kitokia – eksperimentinė maniera.

Ši mano pasirinkta strategija ypač siejasi su etnocentrizmo klausimu, o sis – su metafizinio centro problema. Kas M. Zalewskio kūrybos atveju traktuotina kaip etnocentrizmas ir kas jį lemia? Ši sąvoka neatsiejama nuo prancūzų filosofo Jacques'o Derrida (1930-2004) idėjų. Mąstytojas etnocentrizmą kildina iš europinės minties centre esančio ir dominuojančio *logoso*. *Logosas*, pasirodantis per privilegiuotą fonetinę, bet ne raštinę kalbą, daugiausia aptariamas knygoje „Apie gramatologiją“ (*De la grammaire*, Paris: Les Editions de Minuit, 1967). Logocentrizmo priešprieša yra raštas arba vizualaus meno atveju vykstantis intencionalus teksto apie pasaulį užrašymas vaizdais. Tačiau šioje mano analizėje J. Derrida logocentrizmas svarbus tiek, kiek jis siejasi su etnocentrizmo fenomenu.

Etnocentrizmas išsamiai pristatomas ir aptariamas pirmose J. Derrida knygose „Televizijos echografija“ puslapiuose, cia daug dėmesio skiriama ir įvairiems už televizijos sferos link plataus medijų kultūros diskurso vedantiems klausimams (žr. Jacques Derrida, Bernard Dtiegl, *Échographies de la télévision. Entretiens filmés*. Paris: Éditions Galilée, 1996). „Echografija“ yra graikiškos kilmės žodis (gr. *echo* – aidas + *grapho* – rašau), žymintis medicininį paciento kūno audinių tyrimą, atliekamą ultragarso aparatu, kuris grafiškai pavaizduoja tyrimo rezultatus. Vaizduojamosios dailės (t. y. M. Zalewskio kūrybos) atveju taip pat galima teigti, kad menininkas tūria, stebi, analizuoją aplinką kaip savo būties audini, kurio nematomybės vėliau išskleidžia grafine (t. y. vizualia) forma. Rašymas aidu virsta nauja rašymo vaizdu praktika, galutinai išspraudžiamą į paveikslą plotmę.



Gržkime prie klausimo apie etnocentrizmą. J. Derrida pastebi, kad naujienos, pateikiamos populiaruių medijų kanalais, visada yra pakeistos, pakoreguotos ir adaptuotas pagal etnosą; t. y. naujienos visada etnocentrinės. Čia etnocentrizmas siejamas su vietas tradicija, patirtimi ir gyvenimo būdu, kuris iš dalies reikalauja medijomis koreguoti ir adaptuoti sklindantį turinį. Šią filosofo idėją galima kūrybiškai perkelti į analizę, kurioje būtų koncentruojamasi į vaizduojamojo meno skaitymą, išryškinanti du aktyvius elementus – žiūrovą ir meno kūrinį. Priešingai nei J. Derrida (teigiantis, kad etnocentrizmą diegia pati medija, bet kokį kultūros tekstą adaptuojanti vietiniams perskaityti), aš esu linkęs manysti, jog etnocentrinį kūrinio perskaitymą lemia žiūrovas, bet ne medija. Tarkim, aš, žiūrovas, apie M. Zalewskio kūrinį galiu rašyti remdamasis tik asmenine patirtimi ir asmeniškai išugdytais skaitymo īgūdžiais. Taip pat galu savęs klausti, kas vaizduojama kūrinyje, kaip galu perskaityti vaizdą, koks aktyvus kompozicijos elementas prikausto dėmesį. Galu kelti begalę klausimų, nieko nenumanydamas apie šiuolaikinį Lenkijos vaizduojamajį meną bei jo raią, neturédamas jokių žinių apie M. Zalewskio etnosą. Šiuo atveju kūrinį perskaitysi ir taip jį užbaigsiu kaip savojo etnoso atspindį. Tai bus originalus ir teisingas skaitymas kaip ir visi kiti įmanomi kitų etnocentriniai skaitymai.

Aktyvus M. Zalewskio paveikslų kompozicijos elementas – žmogaus kūnas, kuris dalyvauja atraktyviame žaidime. Čia kūnų padėties derinamos ne vientisoje, bet išbarstytoje kompozicijoje. Jos asociatyviai sugestijuoją, kad kažkur (už kūrinio ribų) yra tikras centras. Taip per atraktyvumą ir dinamišką kompoziciją tarsi nurodoma į cirklo fenomeną. Atraktyvi paveikslų (kaip ir cirklo) sistema pilna dinamiškų, tarpusavyje konkuruojančių įvykių. Nors žmonių atvaizdai, išforminti vienoje paveikslų plokštumoje, dalyvauja skirtingose tuo pačiu metu vykstančiuose procesuose, dinamika néra chaotiška ir padrika. Ją valdo keliaispalvis ir keliatorišas, bet visa da videntas koloritas. Formos sluoksnių atveju kompozicijos centras siekia iš(si)barstymo, tačiau dailininkas sukonstruoja plokštumas, kurios traktuotinos kaip sąmoningai sukurtas žiūros taškas. Šios staciakampio / kvadrato plokštumos išspraudžia arba iрéminta figūrą. Taigi plokštuma ne tik kontrastuoja ir taip išskiria atskirkantį kūno judesį, bet ir veikia kaip tam tikra valdžios ir galių sugestija; t. y. elementų kova formos lygmenye.

Analizės pradžioje aptarti ir išskirti aktyvūs elementai (žiūrovas, kritikas ir kūrinys) néra vienintelis. Meno kūrinio, kaip dalinai baigtinio rezultato, plotmeje veikia ir kiti aktyvūs elementai. Kodėl kūrinys yra tik iš dalies baigtas? Daugelyje kritinių straipsnių esu minėjęs, kad meno kūrinio pabaiga įvyksta tik gilinant iš jų. T. y. kūrėjas užmena mislę, kuria turi įminti žiūrovas ir taip atverti tikrają prasmę. Šiuo atveju menininkas tik pradeda, o žiūrovas baigia kūrinį.

M. Zalewskio paveikslų formoje išskirčiau šiuos aktyvius elementus: kūnas, galva-veidas, figūrų rėminantis tamsus staciakampis, daiktas (irankis), naujodamas kūnui judant. Tarp visų išvardytų aktyvių elementų egzistuoja ir junginiai: įvykis, judesys, figūros reminišmas / išpraudimas. Taigi aktyvūs elementai ir junginiai lemia vizualųjį kūrinio sluoksnį, sudaro ir reguliuoja kompoziciją bei sąlygoja analizės kryptį metafizinio centro link.

Reziumuojant galima teigti, kad M. Zalewskio kūrybai būdinga išbarstyta kompozicija – tai vadinciau sąmoningu žaidimu su žiūrovo dėmesiu. Tačiau dėmesį sukonzentruoja (arba įcentruoja) išskirtas pasikartojantis veidas arba kūno judesys. Toks išbarstymas ir plečia, ir siaurina kompoziciją bei numeria keistų asociacijų tinklą, kuris žiūrovą kreipia ieškoti sąsajų su plačiu kultūros tekstu. Ieškodamas metafizinio centro, jis kūrinį paverčia ne lokaliu, bet globaliu. Tačiau gebėjimas skaityti meną lieka aktyvai susietas su žiūrovo etnosu klausimui. Tad visada kyla pavojuj kūrinį perskaityti etnocentriškai.

Paroda veiks iki lapkričio 28 d.

„Naujoji Romuva“ 2013/3

Dailininkės Miglės Kosinskaitės moderniu pavalkslu „Mėlynas ménulis“ (pirmame viršelio puslapje) prasidedanti „Naujoji Romuva“ – ypač rudenisko ir modernaus turinio bei dvasios. Kultūros gyvenimo žurnalo trečiojo numero tekstus pradeda genialusis kompozitorius Richardas Wagneris, teigiantis, kad „menas visada buvo puikus visuomeninės santvarkos veidrodis“. Ši senolio, kuris tikėjo tik Dievu, Mozartu ir Beethovenu, posakį tarsi užantspauduoja keletas įdomių publikacijų apie vieną iš iškiliausių praėjusio amžiaus lietuvių režisierų, choro dirigentą, folkloro žinovą, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatą Povilą Mataitį. Pateikiamas anksčiau niekur nespausdintas jo pokalbis su Alfonsu Maldoniui bei jaunatviški dainininko ir poeto Alvydo Jegelevičiaus atsiminimai apie 80-metį švenčiantį mokytoją: „Mataicių Folkloro teatras pasirodė kaip šauklys, subtiliai ir atsargiai kviečiantis ir vedantis tolyn ir gilyn... Tautos istorija, praeitis, tradicijos, papročiai. Tai mūsų visų paveldas, svarbiausias turinys ir dvasia.“ Pats P. Mataitis prisipažista, kad jo teatro skydžiui sparnus suteikė turtinė ir sodri lietuvių kalba, tautoje glūdinti tautosaka, etnografija ir mitologija...

Vienas gražiausių ir labiausiai įkvėptų šio numerio rašinių – prof. Juozo Algimanto Krikštopaičio, buvusio alpinisto, atsiminimais ataugtas pasakojimas

NAUJOJI ROMUVA



apie garsujį lietuvių, daugelio kalnų viršumių nugalėtoją, ne kartą peržengusį fizinių žmogaus galimybų ribą, legendinį alpinistą Vladą Vitkauską. Siemet gejužė jam suėjo 60 metų, o vaiskojo erdvė jį tebešaukia. Rašinys iliustruojamas spalvotomis nuotraukomis, kurias komentuoja pats alpinistas. Štai lakoniškas užrašas po viena iš jų: „Su Aivaru Bojaru Elbruso šlaite. Kitą dieną bičiulis žuvo...“

Skaitytojų tikrai patrauks dar du su meile ir kruopštu parenkti rašinių – Marijos Macijauskiėnės atsiminimai apie jau primirštą senosios kartos rašytoją Juliją Būtėną ir Ramintos Gamziukaitės esė apie jubilejiniam R. Wagnerio metams skirtą spektaklį „Lothengrin“.

Skaitytojų sudomins ir kitos žurnale pateikiamos publikacijos: Jono Aničo istorinis etudas apie du Lietuvos didžiaivyrus – Petrą Vileišį ir Joną Basanavičių, rašytojo Vytauto Girdžiausko „Palangos dienoraščio“ tēsinys, Sauliaus Vasiliausko esė „Kur prasidėda ir kur baigiasi Balto lankų erdvė“ bei Algimanto Lyvos naujų knygų apžvalga. Savo eileraščių skaitytojui pateikia kauniečiai poetai Vladas Vaitkevičius ir Luana Stabulė bei keliautojas Lai Vėjus Normantas.

Žurnalo puslapius pajavairina L. Stabulės ir Jono Gasiūno spalvingi ir modernumo persmelkti dailės darbai.

Parengė Alfas PAKĖNAS

16-toji Šiaurės šalių bibliotekų savaitė „Žiema Šiaurėje“

11 d., pirmadienį, 18 val. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje bibliotekoje (Laisvės al. 57) – Šiaurės šalių bibliotekų savaitės atidarymas. Programoje: Danų menininkas Esben Hanefelt Kristensen (16-tosios Šiaurės šalių bibliotekų savaitės plakato autorius), Tarjei Vesaas knygos „Ledo pilis“ atvertimai, dailininko Vladimiro Beresniovo instalacija „Žiema Šiaurėje“. Veiks parodos: Skandinavijos šalių literatūra lietuvių kalba; Filokartijos paroda „Tradicijos, papročiai, tautiniai rūbai“ (iš Antano Jasiliūnaičio kolekcinių rinkinių).

11 d., pirmadienį, 10 val. Berželio padalinyje (Taikos pr. 113B) – Šiaurės šalių bibliotekų savaitės „Žiema Šiaurėje“ atidarymas, literatūrinis rytmetyς „Žiema su Plupu“, garsinis skaitymas ikimokyklinio amžiaus vaikams. Dalyvaus „Pagranduko“, „Žirniuko“ ir „Žiogelio“ grupių ugdytiniai (auklėtojai D. Čižinauskienė ir G. Elsterienė).

11 d., pirmadienį, 12 val. Kalniečių padalinyje (Savanorių pr. 226) – rytmetys vaikams „Kai užkloja Baltos snaigės“. Dalyvaus B. Brazdžionio pagrindinės mokyklos pradinės klasės moksleiviai, kurie skaitys kūrinį I. Borg „Žiema su Plupu“ ir Lana Hansen „Sila. Istorija apie klimato kaitą“ ištraukas.

12 d., antradienį, 10.30 val. Neries padalinyje (Varnių g. 36) drauge su vaikų l/d „Dobilėlis“ priešmokyklinio ugdymo grupe kviečia į rytmę „Žiemos linksmybės Šiaurėje“.

12 d., antradienį, 10.30 val. Vaikų literatūros skyriuje (V. Krėvės pr. 97a) – rytmetys Ingos Borg „Žiema su Plutu“ garsinis skaitymas darželio auklėtiniams.

12 d., antradienį, 12 val. Romainių padalinyje (Chodkevičių g. 6) – rytmetys „Žiemos pramogos Šiaurėje“. Dalyvaus dailininkė-iliustratorė Raminta Baltrušytė, Veršvų vidurinės mokyklos pradinės klasės mokiniai. Veiks vaikiškų knygų paroda.

12 d., antradienį, 16 val. Girstupio padalinyje (Kovo 11-tosios g. 22) – popietė „Šviesios erdvės tyla“ (temstant). Dalyvaus bendruomenės centro „Girsta“ nariai, VDU studentai.

12 d., antradienį, 16 val. Dainavos padalinyje (Savanorių pr. 380) – popietė „Šiaurės pašvaistė – gyvenimo spalvos“. Dalyvaus Kauno kolegijos Just. Vienožinskio ikimokyklinio ugdymo katedros studentai (dėst. Ina Jankauskienė).

12 d., antradienį, 16 val. Jaunimo meno ir muzikos skyriuje (Savanorių pr. 377) – danų poezijos valanda su rašytoju, vertėju Stanislovu Abromavičiumi.

13 d., trečiadienį, 10 val. Šilainių padalinyje (Vėtrungės g. 2) – rytmetys vaikų darželio „Rasytė“ ugdytiniam: pažintis su Inos Borg knygele „Žiema su Plupu“.

13 d., trečiadienį, 11 val. Vitebsko padalinyje (P. Lukšio g. 60) – rytmetys „Kaip išsaugoti planetą“ pagal Grenlandijos rašytoją Lana Hansen „Sila. Istorija apie klimato kaitą“. Linksmieji žaimai, skambant muzikai.

22 Kampus



7 d., ketvirtadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – „Moderatoriai“. Vienos dalių forumas. Režisierius Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilietai kainos – 25 Lt, moksleiviams ir studentams – 14 Lt.

8 d., penktadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Johno Patricko „Mūsų brangioji Pamela“. Dviejų dalių komedija. Režisierius Algirdas Latėnas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

8 d., penktadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Juozo Tumo-Vaižganto „Žemės ar moters“. Komedia. Režisierius Tomas Erbréderis. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

9 d., šeštadienį, 15 val. Didžiojoje scenoje – „Jeruzalė“. Ekscentriška tragikomedija pagal Jez Butterworth. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietai kainos – 15, 20, 25 Lt.

10 d., sekmadienį, 15 val. Didžiojoje scenoje – Keturakio „Amerika partyje“. Trijų dalių komedija. Režisierius Valdas Lencevičius. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietai kainos – 20, 25, 30 Lt.

10 d., sekmadienį, 19 val. Rūtos salėje – klasinių Indijos menų festivalis „SurSadhana 13“: Indijos-Prancūzijos, Lietuvos šokių ir muzikos kolektyvų pasirodymai. Renginio trukmė – 2 val. Bilietai kainos – 24-34 Lt.

12 d., antradienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Antono Čechovo „Vyšnių sodas“. Trijų dalių komedija. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 4 val. Bilietai kainos – 25, 30, 50, 60 Lt.

13 d., trečiadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – premjera! Lietuvos nacionalinis dramos teatras: Kazys Binckis „Atžalynas“. Režisierius Jonas Vaitkus. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kainos – 20, 35, 45, 60 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.



Kauno kamerinis teatras

8 d., penktadienį, 18 val. Floriano Zelerio „Tiesa“. Dviejų dalių psichologinė komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

9 d., šeštadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Blezā““. Pasimatymas po dvidešimties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietai kainos – 28, 35 Lt.

10 d., sekmadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galio švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Réjaus Bredberio kūrybą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

Teatro kasa (Kęstutio g. 74A) dirba I-V 14-18 val., VI-VII 11-18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietai pasaulis*.



8 d., penktadienį, 19 val. Mindaugo Valiuko „Septyniolika“. Režisierė Edita Prakuliauskaitė-Milinienė. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilietai kainos – 25, 30 Lt.

10 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Sibarinis fėjos šaukšteliš“. Spektaklis vaikams. Režisierė Agnė Dilytė. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietai kaina – 15 Lt.

12 d., antradienį, 19 val. premjera! Franka Ramo, Dario Fo „Laisvoji pora“. Režisieriai: Rima Januškevičiūtė, Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prie spektaklių, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.



Kauno valstybinis lėlių teatras

9 d., šeštadienį, 12 val. „Užburtos pilies paslaptis“. Mīslunga istorija apie amžinos meilės stebuklą (nuo 6 m.). Režisierius Olegas Žiugžda. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietai kainos – 8, 10, 12 Lt.

10 d., sekmadienį, 12 val. premjera! „Čipolino nuotykių“. Dideli mažojo svogūnėlio žygdybėliai pagal G. Rodari pasaką (nuo 4 m.). Autorė Diana Gancevskaitė, režisierius Kęstutis Jakštės, dailininkė Giedrė Bražytė, kompozitorius Martynas Bialobžeskis. Bilietai kainos – 10, 12, 15 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV-V 11-17 val., VI-VII 10-14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina *Bilietai pasaulis*.



Kauno valstybinis muzikinis teatras

7 d., ketvirtadienį, 18 val. Johano Strauso „Ciganų baronai“. Dviejų dalių operetė. Režisierius Gediminas Šeduikis, dirigentas Virgilijus Visockis, scenografas Andu Dumitrescu (Rumunija), kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografas Dainius Bervingis, choremeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

8 d., penktadienį, 18 val. Šarlito Guno „Faustas“. Trijų veiksmų opera. Dirigentas Julius Geniušas, režisierius Gintas Žilys, dailininkė Virginija Idzelytė, choreografas Dainius Bervingis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

9 d., šeštadienį, 15 val. solistas Juozas Malikonis kviečia į klasikinės ir romantinės muzikos po Pietę. Dalyvaus: Virginija Daugirdienė (forptepi-jonas), Povilas Grigas (smuikas), Asta Krištaponienė (violončelė), pokalbių ves dainininkė ir poetė Violeta Sagaitytė. Bilietai kaina – 20 Lt.

9 d., šeštadienį, 18 val. „Notrdamo legenda“. Dviejų dalių šokio spektaklis. Inscenizacijos autorius ir choreografas Aleksandras Jankauskas, muzika – Riccardo Cocciante, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Artūras Šimonis, kostiumų dailininkė Rūta Biliūnaitė, vizualizacija Vladimiras Šerstobojevas. Bilietai kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

10 d., sekmadienį, 12 val. Volfgango Amadejaus Mocarto „Mažoji burtų fleita“. Dviejų dalių muzikinė pasaka vaikams. Režisierius Andrzej Gała (Lenkija), dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkas Krzysztof Truss (Lenkija). Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietai kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

10 d., sekmadienį, 18 val. Karlo Miliokerio „Studentas elgeta“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Andrey Bestchastny, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Kotryna Daujotaitė, choreografas Dainius Bervingis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

13 d., trečiadienį, 17 val. Ričardo Rodžerso „Muzikos garsai“. Dviejų veiksmų miuziklas visai šeimai. Režisierius Nerijus Petrokas, dirigentas Ju-

lius Vilnonis, dailininkė Virginija Idzelytė. Spektaklio trukmė – 2.45 val. Bilietai kainos – 7, 15, 20, 25, 50 Lt. Skirta vyresniųjų klasijų moksleiviams.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II-VII 11-14, 14.45-18 val., tel. 20 09 33.



11 d., pirmadienį, 12 val. Naujosios Ūtos bibliotekoje, Prienų r. ir **15 val.** Prienų Justino Marcinkevičiaus viešojoje bibliotekoje (Kauno g. 2B, Prienai) – Onės Baliukonės ir Janinos Degutytės poezijos va karas. Onės Baliukonės poezių skaitys aktorė Birutė Mar, Janinos Degutytės poezių skaitys aktorė Dalia Michelevičiūtė, gros violončelininkė Ramutė Kalnėnaitė. Renginys iš ciklo „Kūrybos atodangos“.

11 d., pirmadienį, 18 val. Rašytojų klube – literatūros ir muzikos valanda „Meilės žiedas po kanapėta padange“, skirta Simono Daukanto 220-osioms gimimo metinėms. Programoje dalyvaus Mokytojų namų liaudiškos muzikos ansamblis „Kankleliai“ (dai nius iš Simono Daukanto žemaičių tautosakos pirmojo tomo, vadovė Daiva Čiūnskienė), aktorė Gražina Urbonaitė (fragmentas iš Simono Daukanto „Būdas...“, Justino Marcinkevičiaus poema „Pažinimo medis“, Aldonos Puištės „Dvi elegijos Simonui Daukantui“). Renginys iš ciklo „Gyvosios tarmės“.

12 d., antradienį, 13 val. Ylakių viešojoje bibliotekoje (Sedos g. 3, Ylakiai, Skuodo r.) ir 17 val. Skuodo r. savivaldybės viešojoje bibliotekoje (Gedimino g. 1, Skuodas) – Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato, rašytojo Donaldo Kajoko kūrybos va karas, iš ciklo „Kūrybos atodangos“. Kartu su rašytoju Donaldu Kajoku dalyvaus literatūrologas dr. Regimantas Tamošaitis.

12 d., antradienį, 15 val. Skuodo r. Barstyčių vaikų globos namuose (Salantų g. 7, Barstyčiai, Skuodo r.) ir 17 val. Skuodo r. Mosėdžio parapijos vaikų globos namuose (Akmenų g. 1, Mosėdis, Skuodo r.) – renginiai iš ciklo „Atverstos knygos puslapiai“. Dalyvaus poetė Alma Karosaitė, aktorius Vytautas Rašimas.

13 d., trečiadienį, 17.30 val. Rašytojų klube – koncertas „Rudeninė nostalgija“. Dainavimo ir Chorinio dirigavimo katedrų, prof. Irenos Laurušienės dainavimo klasės studentai: Eglė Klimaitė, Martynas Varnelė, Evelina Gurskytė, Povilas Butkus. Koncertmeisterės – Giedrė Muralytė-Eriksonė, Virginija Blotnienė. Koncertą ves prof. Rita Aleknaite-Bieliauskienė. Koncerte skambės įvairių epochų arijos, romansas, dainos. Renginys iš ciklo „Salvete, juvenes“.

13 d., trečiadienį, 16 val. Vilniaus I-uose vaikų globos namuose (Žolyno g. 45, Vilnius), 18 val. Vilniaus II-uose vaikų globos namuose (Minties g. 1, Vilnius) – renginys iš ciklo „Atverstos knygos puslapiai“. Dalyvaus rašytojas Selemonas Paltanavičius ir aktorius Gediminas Storpištis.

14 d., ketvirtadienį, 16 val. Elektrėnų viešojoje bibliotekoje (Draugystės g. 2, Elektrėnai) – poetė Ramunės Brundžaitės pirmosios knygos „Drugi, mano drauge“ pristatymas. Kartu su knygos autore dalyvaus poetai Mindaugas Nastaravičius, Aivaras Veiklys. Renginys iš ciklo „Salvete, juvenes“.

14 d., ketvirtadienį, 16.15 val. Paparčių Šv. Juozapo vaikų globos namuose (Dominikonų g. 4, Paparčių k., Kaišiadorių r.) – renginys iš ciklo „Atverstos knygos puslapiai“. Dalyvaus rašytoja Renata Šerelytė ir gitaristas Gediminas Žilys.

14 d., ketvirtadienį, 18 val. Rašytojų klube – poeto Juliaus Kelero knygos „Vėliau, gerokai vėliau“ pristatymas. Kartu su knygos autoriumi dalyvaus aktorė Jolanta Dapkūnaitė, literatūros kritikas Marijus Šidlauskas, poetas Arnas Ališauskas, knygos leidėjas Vilius Gužauskis.

I renginius įėjimas nemokamas. Smulkesnė informacija tel. (85) 2629627; (85) 2617727; el. p. rasytojuklubas@ava.lt.



8 d., penktadienį, 17 val. rašytojo Jurgio Gimberio kūrybos vakaras. Dalyvaus: pats autorius, maestro Vladimiras Tarasovas ir Richard Galliano (CD), Gražina Venclovienė (šeфė), klausytojai ir regečojai. Vakaro vedėjas Vidmantas Kiaušas-Elmiškis. Iėjimas nemokamas.

9 ir 10 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus sodelyje – varpu muzikos koncertas. Skambės „Lietuvių kompozitorų kūryba“. Kariljonu skambins Julius Vilnonis.



7 d., ketvirtadienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2) – Regimanto Žilio fotografijos parodos „Pradžia“ atidarymas. Iėjimas namokamas.

8 d., penktadienį, 15 val. Irenos Mikuličiūtės dailės galerijoje (I. Kanto g. 5, Kaunas) – baigiamasis „Atverk langus – PENKTADIENIS!“ renginys: spalvų, poezijos, muzikos ir judesio improvizacijos. Parodą bus galima apžiūrėti iki lapkričio 16 d., susitarus tel. (8 686) 24016.

8 d., penktadienį, 17 val. galerijoje „Aukso pjūvis“ (Verslo lyderių centras (BLC), K. Donelaičio g. 62, Kaunas) atidaroma Agnės Šemberaitės keramikos paroda „Grybų vaikai“. Paroda veiks iki gruodžio 6 d.

8 d., penktadienį, 16 val. Kauno apskrities viešosios bibliotekos Senų ir retų spaudinių skyriuje (Dolneliūčio g. 8) – vakaras, skirtas Kazio Binkio 120-osioms gimimo metinėms, su rašytojo Laimono Inio knyga „Kiekvienoje kišenėje pavasarui šimtas: jaunasis Kazys Binkis“, spaudinių paroda iš KAVB fondų bei Kazio Binkio kūryba. Knigos autorius pasakos apie K. Binkio gyvenimą ir kūrybą, aktorė Kristina Kazakevičiutė skaitys knygoje pirmą kartą publikuojamus laiškus, eileraščius. Parodą pristatys Alvydas Surblys. Apie knygą, rašytojo L. Inio kūrybą kalbės rašytojas Stanislovas Abromavičius. Muzikinę programą atliks jaunoji pianistė Kotryna Šileikaitė.

10 d., sekmadienį, 12 val. Kauno Paminklinės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios Konferencijų salėje – projekto „Dialogas – Žodis ir Spalva 2013“ renginys. Kūrybos dialogas: Žodžio valandoje taftytojas poetas Gvidas Latakas ir jo paroda. Iėjimas nemokamas.

9 d., šeštadienį, 14 val. Povilo Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejuje (L. Zamenhofo g. 4, Kaunas) – šeimų folkloro šventė „Graži mūsų šeimynelė 2013“. Šventėje gali dalyvauti visi (bent 2 vienos šeimos ar giminės nariai). Dalyviai turi paruošti 5-10 min. trukmės programėles (2-3 kūrinius). Tinka dainos, šokių, instrumentinė muzika, pasakojamoji tautosaka. Tautiniai kostiumai pageidaujami, bet nebūtini. Visi dalyviai bus apdovanoti padėkos raštais, šventės suvenyrais. Po pagrindinės dalies laukia vairės ir smagūs žaidimai. Apie ketinimą dalyvauti šventėje pranešti el. p.: lauriuka@gmail.com arba telefonu (8 610) 40325.

7 d., ketvirtadienį, 17 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Keramikos muziejuje (Rotušės a. 15, Kaunas) – keramikų Virginijos Užusenytės ir Jūratės Višinskienės parodos „Inspiracija... Moteris... Augalas“ atidarymas. Parodą atidarys Enrika Striogaitė. Paroda veiks iki gruodžio 1 d.

In memoriam

VLADAS VILDŽIŪNAS

(1932 12 20 – 2013 10 29)

Žymus Lietuvos skulptorius, fotografas, vienuomenės veikėjas Vladas Vildžiūnas gimė Daubužiuose (Anykščių r.), baigė Anykščių mokyklą, vėliau – studijas tuometiniame Lietuvos valstybiniame dailės institute, nuo 1957 m. dalyvavo parodose. Sukūrė paminklinų skulptūrų (M. K. Čiurlionui Druskininkuose, L. Stuokai-Gucevičiui Vilniuje ir kt.), monumentalų dekoratyvinų skulptūrų („Trys karaliai“, „Lietuviška baladė“, „Barbora“ ir kt.) ir daug kitų žymų ir reikšmingų kūrinių.

2012 m. už gyvenimo nuopelnus, taip pat moderniosios nacionalinės kultūros vizijos įkūnijimą ir laisvosios dvasios kultūros židinio puoselėjimą apdovanotas Vyriausybės kultūros ir meno premija bei Nacionalinė kultūros ir meno premija.

Per Vlado Vildžiūno asmenybę ir kūrybą galima būtų papasakoti beveik visą XX amžiaus lietuvių skulptūros istoriją. Jam pačiam įtakos turėjo lietuvių liaudies skulptūra, vėliau – dėstės skulptorius Juozas Mikėnas ir bendraminčiai amžininkai Teodoras Kazimieras Valaitis, Alfonas Ambražiūnas.

Brandžiausiai šio skulptoriaus kūrybos metai prabėgo Jeruzalėje, kurioje buvo sukurti charakteringiausi kūriniai. Čia brendo anuomet jaunesnioji skulptorių karta – Mindaugas Navakas, Stanislovas Kuzma, Petras Mazūras.

Vladas Vildžiūnas – netikėtai išėjęs ištisos epochos ženklas. Jo darbai ir atminimas ilgai bus reikšmingi visai Lietuvos kultūrai.

Dailėtyrininkė Aistė Paulina VIRBICKAITĖ

Dėl skulptoriaus, Nacionalinės kultūros
ir meno premijos laureato
VLADO VILDŽIŪNO
mirties nuoširdžiai užjaučiame
jo šeimą ir artimuosius.
Lietuvos rašytojų sąjunga

Nuoširdžiai užjaučiame kolegę Liudviką
Pociūnienę dėl mylimo Tėvelio
VLADO VILDŽIŪNO mirties.
Lietuvos žurnalistų draugija

9 d., šeštadienį, 13 val. Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centre – tradicinė respublikinė poezijos popietė „Rudu – eilėse, posmai – dainose“ ir poezijos konkurso „Kražiams 760“ apdovanojimai.



Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a.13, Kaunas) šiuo metu veikia parodos:

„Maironis ir jo epocha. ...palieku visą mano judeomajį turą“;

„Rašytojai 1863 metų sukilime“;

„Vėtrą šaunią apkabinės“ (Kaziui Binkui – 120);

Fotografijų paroda „Menas – pamatyti, menas – parodyti. 2013 metų jubiliatai“;

Alfonso Vilpišausko tapybos paroda „Antroji kelionė“.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: http://www.nemunas.net

Indeksas 0079

Steigėjas ir leidėjas – Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausiasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

**Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė**

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaite –

tel. (8-37) 322244

Naujinė redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakuciūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –

tel. (8-627) 54244

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Jurga Tumasonytė (publicistikė)

Aldona Žemaitytė (publicistikė)

Romualdas Rakauskas (fotografija)

Eugenija Žakienė (muzika)

Gediminas Jankauskas (kinas)

Gediminas Jankus (teatras)

Zenonas Baltrušis (fotografija)

Lina Navickaitė (kalba)

Réméjai:



LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RÉMIMO
FONDAS

KAUNO MIESTO
SAVIVALDYBĖ



SPAUDOS, RADISO IR
TELEVIZIJOS RÉMIMO
FONDAS

„Nemuno“ saskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 14730001002256121 — einamoji saskaita;
LT 09730001002230312 — biudžetinė saskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė saskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Lietuvos dailės muziejus lapkričio 5 d. kviečia į Vytauto Kasiulio dailės muziejuje atidaramą parodą „Mykolo Raubos Vilnius“. Tai parodų triptiko „Europos miestai“, skirto Lietuvos pirmininkavimui Europos Sąjungos Tarybai, antroji paroda (kolekcijų ciklą vasarą pradėjo „Vytauto Kasiulio Paryžius“, o užbaigs „Arbit Blato Venecija ir Paryžius“).

Parodoje pristatomos vienas ryškiausių Vilniaus tarpukario menininkų, tapytojas peizažistas M. Rauba. Iki šiol jo kūryba pas mus žinoma labai fragmentiškai, nes daugiausia darbų sutelkta Lenkijos muzieuose ir privačiose kolekcijose.

M. Rauba (Michał Rouba, 1894–1941) gimė vilniečio literato ir žurnalistikos patriarcho Napoleono Raubos ir Antoninos Kovzan šeimoje. Vilniuje baigės realinę mokyklą, 1913–1914 m. studijavo Krokuvos dailės akademijoje pas Jaceką Malczewskį. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui ir nutrūkus studijoms, M. Rauba grįžo į giminaijį Vilnių. Kartu su kitais vilniečiais dailininkais – Ferdynandu Ruszczycu, Piotru Hermanowicziumi, Waclawu Czechowiczium priklausė menininkų būreliui „Vilniečių cechas“. 1919–1921 m. kaip laisvasis klausytojas lankė paskaitas Vilniaus Stepono Batoro universiteto Dailės skyriuje, buvo vienas pirmųjų skyriaus studentų. Nuo 1921 m. pradėjo dirbti pedagoginį darbą – dėstė tapybą Vilniaus dailininkų draugijos įsteigtoje Piešimo mokykloje, vėliau – piešimo discipliną sererų nazariečių mokykloje. 1924–uosius kartu su žmona paleido Paryžiuje, dirbo pedagogu lenkų A. Szawliso mokykloje ir dailininku G. Pichoto ateljė. Grįžęs į Vilnių, aktyviai dalyvavo parodose, kartu su kitais lenkų kilmės dailininkais eksponavo savo kūrinius Europos ir Amerikos miestuose. Ketvirtuo dešimtmečio pradžioje lankėsi Italijoje, sugrįžęs dalyvavo Šiuolaikinio dailės muziejaus (Vilniuje veikė nuo 1931 m.) draugijos veikloje, buvo jos sekretorius. Dailininkas mirė 1941 m., palaidotas Vilniuje, Bernardinų kapinėse.

„Mykolo Raubos kūryboje svarbią vietą užima Vilniaus ir jo priemiesčių peizažai, kupini poetikumo, ilgesingos nostalgijos dėl negrįžtamai nykstančio mylimo miesto savitumo, – pasakoja parodos kuratorė Ilona Mažeikienė. – Dailininko drobėms būdingas lengvas, subtiliai monochrominis koloritas, elegiškos nuotaikos. Be molbertinės tapybos, M. Rauba pasireiškė ir kitose meninės kūrybos srityse – kaip grafikas, tapytojas monumentalistas.

Ankstyvoji dailininko kūryba rėmėsi kultūrinio sąjūdžio „Jaunoji Lenkija“ ir Jano Stanislawskio suformuotos peizažo mokyklos tradicijomis, iš J. Stanislawskio paveldėtu polinkiu romantizuoti, tapyti subtilia plonasluoksnė tapysena, rinktis santūrų koloritą. Vėliau, trečiojo dešimtmečio pradžioje, jau gyvenant Vilniuje, dailininko meninė maniera kardinaliai pasikeitė. Ši staigū virsma lėmė individualaus stilijaus paieškos, noras įsitvirtinti ir kartu – nesustoti vietoje, eksperimentuoti, išmèginti. Šiuo laikotarpiu M. Rauba daugiausia tapė iš natūros, ekspresyviai, placiais pastoziškais potėpiais. Vilniuje nutapytose drobėse atsiranda daugiau dramatizmo gaidų. Gamtos gaivaliskumas perteikiamas audros debesų, genamų gūsingos vėjo, judančios medžių lapojos motyvais.

Dar vienas dailininko kūrybos tyrinėtojų išskiriamas M. Raubos stilistinės raidos laikotarpis sietinas su prancūzų tapybos mokykla ir Paulo Cezanne'o kūrybos atradimu. Iš šio menininko M. Rauba paveldėjo stiprų kompozicinių pradą, formas kampuotumą, raiškumą, šviesokaitos lūžius. Ketvirtuo dešimtmečio viduri ženklina dailininko posūkis naujosios klasikos link, savotiškai įtvirtinantis vilnietiškos neoklasicistinės mokyklos vertybų sistemą. Apie tai liudija linijos tikslumo ir tobulumo siekis. Dailės kritikai, tyrinėdami M. Raubos kūrybą, atrado sąsajų ir su naujaja vokiečių realybe (ryškiaspalviai namų fasadai, primityvoka linijinė perspektiva). M. Rauba yra sukūrės paveikslų seriją, kurioje vaizduojami kulkūs medinio Vilniaus rajonų (Žvėryno, Antakalnio, anuometinės Didžiosios Pohuliankos, bei priemiesčių) nameliai, Trakai, aptriūsusios skurdžios gatvelės. Tai lyg ir banalūs motyvai, išgriebti iš to laiko gyvenimo, tačiau iš tikrujų – menininko ranka užfiksuotas kasdienybės grožis. Esama nemažai kompozicijų miesto tema, balansuojančių tarp realybės ir fantazijos (kompozicija, perteikianti skalbėjų namelį), kurios veikiau primena legendų pasaulį nei realybę. Visa tai liudija apie ypatingą dailininko rysį su miestu, norą įamžinti, įsiminti ir tarsi sustabdyti negrįžtamai bégantį laiką.“

Parodoje eksponuojami 34 tapybos darbai – menininko pamėgti Vilniaus bei jo apylinkių peizažai – ir įvairi dokumentinė medžiaga. Eksponatus parodai skolino Varšuvos nacionalinis muziejus, Balstogės Palenkės muziejus, Vilniaus dailės akademijos muziejus, Lietuvos mokslo akademija, Lietuvos mokslo akademijos Vrublevskių biblioteka, Gamtos tyrimų centras, unikalų archyvinę medžiagą – Lietuvos centrinis valstybės archyvas.



Mykolas RAUBA. „Vilniaus panorama nuo Tauro kalno“. 1934. Lietuvos dailės muziejus.



Mykolas RAUBA. „Peizažas“. 1927. Lietuvos dailės muziejus.



Mykolas RAUBA. „Namai Vilniuje prie Katedros aikštės ir Bonifratų gatvės“. 1939. Lietuvos dailės muziejus.